

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет

Кафедра обліку і оподаткування

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему:

**«Бухгалтерський облік, аналіз і аудит
дебіторської заборгованості»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи ОО-М2(з)
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Загоруйко Тетяна Максимівна

Керівник: д.е.н., проф. Баланюк І.Ф.

Рецензент: д.е.н., проф. Левандівський О.Т.

Івано-Франківськ – 2023р.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Інститут, факультет економічний
Кафедра обліку і оподаткування
Освітній рівень “магістр”
Спеціальність 071 “Облік і оподаткування”

Затверджую
Завідувач кафедри
14.09.2023 р.
Баланюк І.Ф.
(прізвище та ініціали) (підпис)

З А В Д А Н Н Я **НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Загоруйко Тетяні Максимівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи **Бухгалтерський облік, аналіз і аудит дебіторської заборгованості**

керівник роботи Баланюк Іван Федорович д.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

2. Перелік питань, які потрібно розробити (детальний план дипломної роботи):

Розділ 1. Теоретичні основи обліку і аудиту дебіторської заборгованості

- 1.1. Концептуальні основи, класифікація і оцінка дебіторської заборгованості як елемента бухгалтерської системи.
- 1.2. Функціональні завдання аудиту у контексті дебіторської заборгованості.
- 1.3. Нормативне забезпечення регулювання обліку та дебіторської заборгованості.

Висновки до Розділу 1.

Розділ 2. Організаційно-методичні аспекти обліку та аудиту дебіторської заборгованості на Пасічнянському РП

- 2.1. Характеристика господарської діяльності та організація обліку дебіторської заборгованості підприємства.
- 2.2. Методологічні засади обліково-аудиторської оцінки дебіторської заборгованості.
- 2.3. Потенційні напрямки оптимізації методологічних підходів до обліку та аудиту дебіторської заборгованості на організаційному рівні.

Висновки до Розділу 2.

Розділ 3. Аналіз та удосконалення обліку дебіторської заборгованості

- 3.1. Кількісний та якісний аналіз динаміки дебіторської заборгованості.
- 3.2. Вивчення ефективності погашення дебіторської заборгованості та критеріїв оцінки платіжного балансу.
- 3.3. Перспективні шляхи удосконалення організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості. **Висновки до Розділу 3.**

1. Дата видачі завдання 14.09.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/ п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Стан виконання
1	РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи обліку і аудиту дебіторської заборгованості	30.09.2023 р.	ВИКОНАНО
2	РОЗДІЛ 2. Організаційно- методичні аспекти обліку та аудиту дебіторської заборгованості на Пасічнянському РП	27.10.2023 р.	ВИКОНАНО
3	РОЗДІЛ 3. Аналіз та удосконалення обліку дебіторської заборгованості	15.11.2023 р.	ВИКОНАНО

Студент _____ Загоруйко Т.М.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Баланюк І. Ф.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Економічний факультет

Кафедра обліку і оподаткування

ВІДГУК

Наукового керівника, доктора економічних наук, професора

Баланюка Івана Федоровича

на дипломну роботу магістра 2-го курсу групи ОО(з)-М2

Загоруйко Тетяни Максимівни

на тему: “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит дебіторської заборгованості”

Актуальність теми. Ефективне управління дебіторською заборгованістю включає в себе визначення політики кредитування, процедури виставлення рахунків, моніторингу платежів та застосування заходів щодо забезпечення своєчасної оплати. Збір та аналіз даних щодо дебіторської заборгованості дозволяє формувати стратегії для оптимізації оборотного капіталу, покращення фінансових показників та загальної стійкості підприємства.

Мета дослідження. Метою дипломної роботи є розгляд сутності організації обліку і аудиту та аналізу дебіторської заборгованості. Об'єктом дослідження виступає облік, аудит та аналіз дебіторської заборгованості на вітчизняних підприємствах.

У першому розділі досліджено концептуальні основи, класифікацію і оцінку дебіторської заборгованості, проаналізовано функціональні завдання аудиту у контексті дебіторської заборгованості та нормативне забезпечення регулювання обліку і аудиту дебіторської заборгованості.

У другому розділі охарактеризовано господарську діяльність та організацію обліку дебіторської заборгованості на підприємстві, досліджено методологічні засади обліково-аудиторської оцінки дебіторської заборгованості, виявлено потенційні напрямки оптимізації

методологічних підходів до обліку та аудиту дебіторської заборгованості на організаційному рівні.

У третьому розділі “ проведено кількісний та якісний аналіз динаміки дебіторської заборгованості, запропоновано методи погашення дебіторської заборгованості і критеріїв оцінки платіжного балансу та перспективні шляхи удосконалення організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості.

Практичне значення одержаних результатів. У процесі дослідження було розроблено ряд рекомендацій з удосконалення організації бухгалтерського обліку, що мають значний практичний потенціал. Ці пропозиції були сформульовані з урахуванням сучасних вимог та тенденцій в області бухгалтерського обліку і аудиту. Результати дослідження будуть реалізовані в практику бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту Гірничого цеху нерудних копалин С.Пасічна та ПрАТ «Івано-Франківськцемент».

Загальний висновок. Дипломна робота Загоруйко Тетяни Максимівни є завершеним, самостійно проведеним науковим дослідженням, за змістом та оформленням відповідає встановлених вимогам, а її автор заслуговує на присвоєння освітнього рівня “магістр” за спеціальністю “Облік і оподаткування”.

Оцінка: заслуговує оцінки “добре”.

“ 24 ” листопада 2023 р.

Науковий керівник
д.е.н професор, завідувач
кафедри обліку і оподаткування

Іван Баланюк

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника
Економічний факультет
Кафедра обліку і оподаткування
РЕЦЕНЗІЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ
Магістра другого курсу групи ОО(3)-М2
Загоруйко Тетяни Максимівни
на тему: “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит дебіторської
заборгованості ”

Актуальність теми. Дебіторська заборгованість являє собою ключовий елемент в системі господарської діяльності підприємства. Її розуміння та ефективне управління необхідні для підтримки стабільного фінансового стану і запобігання ризикам неплатежів. Цей аспект бухгалтерського обліку вимагає аналізу, оскільки він безпосередньо впливає на ліквідність та кредитоспроможність підприємства.

Самостійні розробки і пропозиції автора. У науковому дослідженні автор розкрив питання щодо обліку, аналізу і аудиту дебіторської заборгованості в сучасних умовах функціонування підприємств. У ході дослідження були отримані результати, що вносять внесок у розвиток облікової практики. Ключовим аспектом є систематизація та документування всіх облікових операцій, пов'язаних із дебіторською заборгованістю.

Практичне значення роботи. У процесі дослідження було розроблено ряд рекомендацій з удосконалення організації бухгалтерського обліку, що мають практичний інтерес. Ці пропозиції були сформульовані з урахуванням сучасних вимог та тенденцій в області бухгалтерського обліку і аудиту.

Недоліки: Мало посилань на сучасну наукову літературу, упущене питання автоматизованого ведення обліку і контролю за формуванням поточної дебіторської заборгованості підприємства.

Загальний висновок. Магістерська робота Загоруйко Тетяни Максимівни на тему “ Бухгалтерський облік, аналіз та аудит дебіторської заборгованості ” виконана відповідно до встановлених вимог, допускається до захисту, а її автор заслуговує на присвоєння освітнього рівня “магістр” за спеціальністю “Облік і оподаткування”.

“ 24 ” листопада 2023 р.

Рецензент
д.е.н професор, завідувач
кафедри фінансів

Левандівський О.Т.

РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

студентки другого курсу ОР «Магістр» групи ОО(з)-М2

Загоруйко Тетяни Максимівни

на тему

«Бухгалтерський облік, аналіз і аудит дебіторської
заборгованості»

Актуальність теми. Ефективне управління дебіторською заборгованістю має вирішальне значення для фінансової стабільності та успіху підприємства. Це включає в себе не лише розробку адекватної політики кредитування та процедур виставлення рахунків, але й ефективний моніторинг платежів та вжиття заходів для забезпечення своєчасної оплати. Важливо також враховувати механізми захисту від потенційних втрат, наприклад через страхування дебіторської заборгованості чи факторингові послуги. Збір та аналіз даних щодо дебіторської заборгованості дозволяє формувати стратегії для оптимізації оборотного капіталу та покращення фінансових показників, що сприяє загальній стійкості підприємства та має важливе значення для стабільності економічної системи в цілому.

Самостійні розробки і пропозиції автора. У науковому дослідженні автор запропонувала конкретні пропозиції по удосконаленні аналізу, обліку і аудиту дебіторської заборгованості в сучасних умовах функціонування підприємств. У ході дослідження були отримані результати, що вносять значний внесок у розвиток облікової науки: здійснено глибокий аналіз процесів виникнення, погашення, а також списання дебіторської заборгованості. Ключовим аспектом є систематизація та документування всіх облікових операцій, пов'язаних із дебіторською заборгованістю.

Практичне значення роботи. У процесі дослідження було розроблено ряд рекомендацій з удосконалення організації бухгалтерського обліку, що

мають значний практичний потенціал. Ці пропозиції були сформульовані з урахуванням сучасних вимог та тенденцій в області аналізу, бухгалтерського обліку і аудиту. Результати дослідження будуть реалізовані в практику бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту гірничого цеху нерудних копалин с.Пасічна ПрАТ «Івано-Франківськцемент».

Загальний висновок. Кваліфікаційна робота Загоруйко Тетяни Максимівни на тему «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит дебіторської заборгованості» виконана відповідно до вимог такого виду наукових робіт, за змістом та оформленням відповідає всім вимогам, а її автор заслуговує на присвоєння другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування».

Начальник цеху
Гірничий цех нерудних копалин
с.Пасічна ПрАТ «Івано-Франківськцемент»

В. Квасній

РЕФЕРАТ

Дипломна робота містить сторінок 89, таблиць 14, рисунків 13, додатків 5, список літератури з 48 найменувань.

НАЗВА МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Бухгалтерський облік, аналіз і аудит дебіторської заборгованості

Предметом дослідження є методика організації бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту дебіторської заборгованості на товаристві з додатковою відповідальністю «Пасічнянський кар'єр нерудних копалин ПрАТ «Івано-Франківськцемент».

Об'єктом дослідження виступає бухгалтерський облік, аналіз і аудит дебіторської заборгованості на вітчизняних підприємствах.

Метою магістерської роботи є розгляд сутності організації обліку і аудиту та аналізу дебіторської заборгованості.

Завданнями роботи є :

- дослідити концептуальні основи, класифікацію і оцінку дебіторської заборгованості як елемента бухгалтерської системи;
- проаналізувати функціональні завдання аудиту у контексті дебіторської заборгованості;
- проаналізувати нормативне забезпечення регулювання обліку і аудиту дебіторської заборгованості;
- охарактеризувати господарську діяльність та організацію обліку дебіторської заборгованості на підприємстві;
- дослідити методологічні засади обліково-аудиторської оцінки дебіторської заборгованості;
- виявити потенційні напрямки оптимізації методологічних підходів до обліку та аудиту дебіторської заборгованості на організаційному рівні;
- провести кількісний та якісний аналіз динаміки дебіторської заборгованості;

- запропонувати методи погашення дебіторської заборгованості та критеріїв оцінки платіжного балансу;
- запропонувати перспективні шляхи удосконалення організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості.

За результатами дослідження сформульовані що вносять значний внесок у розвиток облікової науки: здійснено глибокий аналіз процесів виникнення, погашення, а також списання дебіторської заборгованості. Ключовим аспектом є систематизація та документування всіх облікових операцій, пов'язаних із дебіторською заборгованістю.

Одержані результати можуть бути використані в практику бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту ТОВ «Пасічнянський КНК» та ПрАТ «Івано-Франківськцемент». Вони охоплюють широкий спектр аспектів бухгалтерського обліку, від рутинних операцій до складних фінансових розрахунків. Зокрема, це стосується впровадження нових методик обліку активів та пасивів, удосконалення процесів звітності, а також впровадження сучасних технологій для ефективного управління фінансовою інформацією.

Реалізація цих рекомендацій на практиці сприятиме оптимізації бухгалтерського обліку, підвищенню точності фінансової звітності та забезпеченню вищої прозорості фінансових операцій на згаданих підприємствах. Такий підхід не лише покращить внутрішній контроль, але й створить основу для більш ефективного фінансового планування та прийняття рішень на стратегічному рівні.

Рік виконання дипломної роботи 2023 р.

Рік захисту роботи 2023 р.

ГІРНИЧИЙ ЦЕХ НЕРУДНИХ КОПАЛИН С.ПАСІЧНА
ПРИВАТНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА "ІВАНО-
ФРАНКІВСЬКЦЕМЕНТ"

76008, ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛ., НАДВІРНЯНСЬКИЙ Р-Н, С. ПАСІЧНА Галечко, 430А

Роб.тел. +38 (067) 344-83-03

E-mail: nerudnuk@ukr.net

№ 15 від « 24 » листопада 2023 р.

ДОВІДКА

видана Загоруйко Тетяні Максимівні про те, що виконані нею розробки в процесі дослідження на тему «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит дебіторської заборгованості» та сформульовані на підставі цього пропозиції щодо удосконалення методики обліку і аналізу та аудиту дебіторської заборгованості частково використані в обліково-аналітичній практиці нашого підприємства.

Начальник цеху

Гірничий цех нерудних копалин

с.Пасічна ПрАТ «Івано-Франківськцемент»

В. Квасній

АНОТАЦІЯ

Загоруйко Т. М. “Бухгалтерський облік, аналіз і аудит дебіторської заборгованості”. Рукопис.

Магістерська робота на присвоєння кваліфікації економіста за освітнім рівнем магістра (спеціаліста) за спеціальністю “Облік і оподаткування”. Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, Івано-Франківськ. – 2023р.

В дипломній роботі досліджено Теоретичні основи обліку і аудиту дебіторської заборгованості, де проаналізовано функціональні завдання обліку аналізу та аудиту. Розглянуто організаційно-методичні аспекти обліку та аудиту дебіторської заборгованості на Пасічнянському РП, виявлено потенційні напрямки оптимізації методологічних підходів до обліку та аудиту дебіторської заборгованості на організаційному рівні. Проведено аналіз обліку дебіторської заборгованості, запропоновано перспективні шляхи удосконалення організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості.

Ключові слова: заборгованість, дебіторська заборгованість, бухгалтерський облік, внутрішньогосподарський облік, аудит.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І АУДИТУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ.....	7
1.1. Концептуальні основи, класифікація і оцінка дебіторської заборгованості як елемента бухгалтерської системи	7
1.2. Функціональні завдання аудиту у контексті дебіторської заборгованості	14
1.3 Нормативне забезпечення регулювання обліку та дебіторської заборгованості	19
Висновки до розділу 1	26
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА ПАСІЧНЯНСЬКОМУ РП.....	29
2.1. Характеристика господарської діяльності та організація обліку дебіторської заборгованості на підприємстві	29
2.2. Методологічні засади обліково-аудиторської оцінки дебіторської заборгованості	39
2.3. Потенційні напрямки оптимізації методологічних підходів до обліку та аудиту дебіторської заборгованості на організаційному рівні...	48
Висновки до розділу 2	55
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ.....	58
3.1 Кількісний та якісний аналіз динаміки дебіторської заборгованості	58
3.2 Вивчення ефективності погашення дебіторської заборгованості та критеріїв оцінки платіжного білансу.....	64
3.3 Перспективні шляхи удосконалення організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості.....	77
Висновки до розділу 3	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	90
ДОДАТКИ	95

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Дебіторська заборгованість являє собою ключовий елемент в системі господарської діяльності будь-якого підприємства. Її розуміння та ефективне управління необхідні для підтримки стабільного фінансового стану і запобігання ризикам неплатежів. Цей аспект бухгалтерського обліку вимагає детального аналізу, оскільки він безпосередньо впливає на ліквідність та кредитоспроможність підприємства.

На макроекономічному рівні, заборгованість, яка не погашається протягом тривалого часу, може призводити до серйозних фінансових проблем у економіці. Це явище відіграє роль каталізатора в кризі неплатежів, що веде до загальмування розвитку ринків, обмеження ліквідності та збільшення фінансових ризиків. Незважаючи на це, дебіторська заборгованість відіграє важливу роль у господарській діяльності, оскільки вона є неодмінною частиною оборотного капіталу, необхідного для забезпечення безперервності виробничого процесу.

Для розуміння сутності та впливу дебіторської заборгованості важливо дослідити її організацію та методику обліку. Це передбачає аналіз процедур визнання, оцінки, класифікації та розкриття інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності. Особливу увагу слід приділити методам оцінки ризиків неплатежів, їх прогнозуванню та впливу на загальний фінансовий стан підприємства.

Ефективне управління дебіторською заборгованістю включає в себе визначення політики кредитування, процедури виставлення рахунків, моніторингу платежів та застосування заходів щодо забезпечення своєчасної оплати. Важливо також розглянути механізми захисту від можливих втрат, пов'язаних з неплатежами, такі як страхування дебіторської заборгованості та використання факторингових послуг.

Збір та аналіз даних щодо дебіторської заборгованості дозволяє формувати стратегії для оптимізації оборотного капіталу, покращення

фінансових показників та загальної стійкості підприємства. Таким чином, глибоке вивчення та розуміння цієї сфери є не тільки важливим для окремого підприємства, але й має значення для стабільності всієї економічної системи.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження виступає облік, аудит та аналіз дебіторської заборгованості на відчизняних підприємствах.

Предметом дослідження є методика організації обліку, аудиту та аналізу дебіторської заборгованості на товаристві з додатковою відповідальністю «Пасічнянський кар'єр нерудних копалин ПрАТ «Івано-Франківськцемент».

Метою бакалаврської роботи є розгляд сутності організації обліку і аудиту та аналізу дебіторської заборгованості.

Для досягнення мети дослідження в роботі поставлені такі завдання:

- дослідити концептуальні основи, класифікацію і оцінку дебіторської заборгованості як елемента бухгалтерської системи;
- проаналізувати функціональні завдання аудиту у контексті дебіторської заборгованості;
- проаналізувати нормативне забезпечення регулювання обліку і аудиту дебіторської заборгованості;
- охарактеризувати господарську діяльність та організацію обліку дебіторської заборгованості на підприємстві;
- дослідити методологічні засади обліково-аудиторської оцінки дебіторської заборгованості;
- виявити потенційні напрямки оптимізації методологічних підходів до обліку та аудиту дебіторської заборгованості на організаційному рівні;
- провести кількісний та якісний аналіз динаміки дебіторської заборгованості;
- запропонувати методи погашення дебіторської заборгованості та критеріїв оцінки платіжного балансу;

- запропонувати перспективні шляхи удосконалення організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості.

Стан наукової розробки полягає в удосконаленні аналізу, обліку і аудиту дебіторської заборгованості в сучасних умовах функціонування підприємств. У ході дослідження були отримані результати, що вносять значний внесок у розвиток облікової науки: здійснено глибокий аналіз процесів виникнення, погашення, а також списання дебіторської заборгованості. Ключовим аспектом є систематизація та документування всіх облікових операцій, пов'язаних із дебіторською заборгованістю.

Методи проведення дослідження. У рамках вирішення поставлених завдань застосовувалась наступні наукові методи . Для розкриття економічного змісту дебіторської заборгованості використовувалися загальнонаукові та емпіричні методи, а також методики теоретичного узагальнення та порівняння. Це дозволило забезпечити глибоке розуміння явища в контексті різних економічних умов та ситуацій.

Окрім цього, вивчення проблем бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості здійснювалось за допомогою комплексних та систематичних методів. Ці методи сприяли аналізу інформації в рамках загальної системи бухгалтерського обліку та фінансового звітності.

Статистичні методи застосовувались для ефективної обробки та аналізу великих масивів статистичної інформації, що дозволило виявити тенденції, закономірності та відхилення у динаміці дебіторської заборгованості. Це дало змогу краще зрозуміти масштаби та наслідки цього явища для окремих підприємств та економіки в цілому.

Важливу роль відіграла абстрактна логіка, яка використовувалась для формулювання теоретичних висновків та узагальнень на основі отриманих даних. Завдяки цьому було можливо висунути обґрунтовані гіпотези та розробити теоретичні моделі, що відображають різні аспекти дебіторської заборгованості та її вплив на фінансовий стан підприємств.

Практичне значення отриманих результатів. У процесі дослідження було розроблено ряд рекомендацій з удосконалення організації бухгалтерського обліку, що мають значний практичний потенціал. Ці пропозиції були сформульовані з урахуванням сучасних вимог та тенденцій в області бухгалтерського обліку і аудиту. Результати дослідження будуть реалізовані в практику бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту ТОВ «Пасічнянський КНК» та ПрАТ «Івано-Франківськцемент».

Ці рекомендації охоплюють широкий спектр аспектів бухгалтерського обліку, від рутинних операцій до складних фінансових розрахунків. Зокрема, це стосується впровадження нових методик обліку активів та пасивів, удосконалення процесів звітності, а також впровадження сучасних технологій для ефективного управління фінансовою інформацією.

Реалізація цих рекомендацій на практиці сприятиме оптимізації бухгалтерського обліку, підвищенню точності фінансової звітності та забезпеченню вищої прозорості фінансових операцій на згаданих підприємствах. Такий підхід не лише покращить внутрішній контроль, але й створить основу для більш ефективного фінансового планування та прийняття рішень на стратегічному рівні.

Обсяг та структура роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Вона викладена на 89 сторінках. Список використаних джерел включає 47 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І АУДИТУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ

1.1. Концептуальні основи, класифікація і оцінка дебіторської заборгованості як елемента бухгалтерської системи

Облік взаєморозрахунків із кредиторами є необхідною складовою фінансової діяльності будь-якого підприємства. Надійне та правильне відображення поточних зобов'язань у бухгалтерському обліку та звітності має критичне значення для ефективного функціонування підприємства [1].

Взаєморозрахунки підприємства здійснюються з різними юридичними та фізичними особами, а також державними органами. Ця взаємодія призводить до виникнення різноманітних зобов'язань. Зобов'язання відіграють важливу роль і мають значний вплив на фінансову стабільність підприємства.

Визначення сутності та змісту зобов'язань є актуальною та важливою проблемою, оскільки ефективність управління цими зобов'язаннями визначає перспективи розвитку підприємства у майбутньому. Проведення аудиту зобов'язань підприємства спрямоване на виявлення достовірної інформації стосовно наявності зобов'язань перед контрагентами (кредиторами), а також на оцінку повноти, своєчасності та правильності відображення первинних даних у бухгалтерських та звітних документах.

Аудит зобов'язань також спрямований на перевірку відповідності ведення обліку зобов'язань прийнятій обліковій політиці, дотримання законності та доцільності проведених розрахунків, а також достовірність відображення стану зобов'язань у фінансовій звітності підприємства.

Цей процес аудиту зобов'язань є важливим для забезпечення достовірності фінансової звітності та збереження довіри контрагентів та інвесторів до підприємства. Таким чином, облік та аудит зобов'язань стають ключовими аспектами у фінансовому управлінні та забезпеченні стійкості підприємства.

Під час аналізу дебіторських зобов'язань важливо звертати увагу на різноманітність їхніх форм та видів, які слід розглядати як окремі об'єкти в системі бухгалтерського обліку. Вибір класифікаційних критеріїв та їх подальша аплікація на об'єкти обліку повинні ґрунтуватися на економічних підставах. Варто відзначити, що в багатьох країнах відсутні чітко визначені норми щодо класифікації дебіторських зобов'язань, і їх статус частіше є рекомендаційним.

У контексті фінансової звітності корпорацій, управлінські рішення щодо розташування та деталізації різних форм дебіторських зобов'язань в балансі визначаються на внутрішньому корпоративному рівні. Це призводить до значних відмінностей у структурних параметрах дебіторської заборгованості між різними організаціями. У рамках фінансової звітності, дебіторська заборгованість традиційно асоціюється з наступними критеріями:

- інтеграція в стандартний операційний цикл;
- часовий горизонт погашення зобов'язань;
- юридичні обов'язки, належні дебітором;
- терміновість виконання фінансових зобов'язань.

У контексті фінансового менеджменту, аналіз дебіторських зобов'язань передбачає їх систематичну класифікацію, виходячи із двох ключових параметрів: довжини стандартного операційного циклу та термінів погашення. Згідно з міжнародними бухгалтерськими стандартами, прийнятими в Україні, такий розподіл вважається не тільки рекомендованим, але й є обов'язковим. Кожне підприємство самостійно вирішує, як деталізувати довгострокові та короткострокові зобов'язання у своїй звітності.

Управління фінансами підприємства наголошує на важливості показників ліквідності, які відображають здатність підприємства ефективно виконувати свої поточні фінансові зобов'язання. Ліквідність

розглядається як міра спроможності активу бути швидко конвертованим у інші типи активів, серед яких грошові кошти є найбільш ліквідними.

Важливим аспектом оперативного управління підприємством є оптимізація дебіторської заборгованості, що може виникати в процесі комерційних взаєморозрахунків з партнерами. Різноманітні стратегії, спрямовані на стимулювання зростання обсягів продажу, можуть вплинути на збільшення дебіторських зобов'язань, що вимагає відповідального управлінського рішення.

Історично, концепція «дебітора» була вперше сформульована в 1625 році. Дебітор розглядається як суб'єкт, заборгувавший активи, послуги або очікувану грошову компенсацію, тим самим стаючи економічним агентом, що вступає в взаєморозрахункові відносини, пов'язані з передачею товарів, послуг або фінансових ресурсів. [2]

У правовій практиці, зобов'язання визначаються як юридичні механізми, які регламентують відносини між кредиторами та боржниками. В цих взаємовідносинах, боржник несе відповідальність за виконання або невиконання певних дій, що мають на меті задоволення вимог кредитора. Такий підхід надає кредитору право вимоги виконання зобов'язань з боку боржника.

Наукова спільнота активно обговорює багатогранність терміну «дебіторська заборгованість», звертаючи увагу на його різноманітні інтерпретації, деякі з яких представлені у Табл. 1.1. (див. дод. А). Цей термін відіграє ключову роль у фінансовій структурі будь-якого підприємства, сприяючи оптимізації грошових потоків за рахунок контролю за вчасним виконанням фінансових зобов'язань контрагентами. Дебіторська заборгованість також використовується як інструмент для деталізованої бухгалтерської документації та систематизації фінансових даних, що має значення для стратегічного планування та ведення бізнесу.

Відповідно до Положення (Стандарту) Бухгалтерського Обліку 10 «Дебіторська заборгованість», ця категорія відображає загальну суму

фінансових вимог, які виникли перед підприємством на певний часовий момент. До боржників можуть належати як юридичні, так і фізичні особи, що мають неврегульовані фінансові зобов'язання, базуючись на попередніх транзакціях.

З точки зору міжнародних бухгалтерських стандартів, включаючи МСБО і МСФЗ, немає спеціалізованого стандарту, присвяченого виключно дебіторській заборгованості. Натомість, цей тип зобов'язань оцінюється та класифікується відповідно до МСФЗ №7 «Фінансові інструменти: розкриття», МСБО №32 «Фінансові інструменти: подання» та МСБО №39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка». У цих міжнародних документах дебіторська заборгованість визнається як одна з форм фінансових активів.

За узагальненням академічних досліджень, можна дійти висновку, що дебіторська заборгованість є важливим індикатором фінансової стабільності підприємства. Цей параметр не лише відображає обсяг несплачених боргів, але також є центральним елементом управління комерційними та споживчими кредитами в певному часовому рамці.

Ефективний аудит розрахунків із дебіторами та оптимізація відповідних методологій є критичними для забезпечення оптимального використання капіталу та підвищення рентабельності. Основні параметри, які визначають якісне управління дебіторською заборгованістю, є ключовими для ефективності корпоративного сектора.

Адекватний контроль над дебіторською заборгованістю відіграє вирішальну роль у забезпеченні стабільної та продуктивної діяльності підприємства, а також є фундаментальним для його стратегічного розвитку та фінансового благополуччя.

У контексті організації бухгалтерського обліку, важливо звернути увагу на класифікацію дебіторської заборгованості, яка безпосередньо впливає на якість фінансового моніторингу. Проте, існують певні виклики та невирішені питання у цьому процесі, включаючи:

- недостатність теоретичного підходу та практичного осмислення довгострокових зобов'язань перед дебіторами;
- відсутність уніфікованої методології для розробки класифікацій дебіторських зобов'язань;
- недостатнє розроблення критеріїв і показників для точної класифікації заборгованості;

Таким чином, розробка та впровадження ефективних стратегій управління дебіторською заборгованістю є складним завданням, що вимагає багатогранного підходу і неперерв

В контексті бухгалтерської методології, аналіз та сегментація дебіторської заборгованості виступають як інструменти для акуратного відображення фінансових позицій підприємства, що відповідають стандартам бухгалтерського обліку. Втім, дослідницька спільнота досі не досягла консенсусу стосовно однозначного визначення цієї категорії.

Дебіторська заборгованість охоплює широкий спектр фінансових зобов'язань, включно з платежами за поставлені товари, виконані роботи, надані послуги з майбутнім терміном оплати, а також прострочені рахунки, векселі та бюджетні перекази. Згідно з П(С)БО 10, вона класифікується як довгострокова та короткострокова.

У бухгалтерській практиці, категоризація дебіторської заборгованості базується на критеріях, таких, як термін погашення, імовірність виконання фінансових зобов'язань та їх вплив на балансовий звіт підприємства.

Теоретичні підходи до розуміння дебіторської заборгованості різняться залежно від джерела. Центральне місце в бухгалтерських записах та фінансовій звітності займає точна оцінка дебіторських зобов'язань. Зокрема, принцип нарахування, який дозволяє відображати доходи одночасно з виникаючими зобов'язаннями, спричиняє виникнення дебіторської заборгованості незалежно від фактичної передачі товару чи отримання платежу.

Деталізована схема класифікації дебіторської заборгованості представлена у Табл. 1.2. (див. дод. Б).

В рамках аналізу дебіторських зобов'язань, особливо в контексті розрахунку за відвантажену продукцію, критично важливим є розгляд первісної вартості. Цей показник виступає як ключовий елемент справедливої оцінки, яка піддається змінам в залежності від комерційних умов, зокрема, знижок, наданих покупцю при купівлі товарів у великих обсягах. Важливо зазначити, що такі знижки, які визначаються у відсотках від роздрібної ціни, є стандартною практикою в комерційних угодах.

Традиційно, при оцінці дебіторської заборгованості, ігнорується вплив зазначених знижок. Такий підхід може призвести до зміни доходу покупця у разі реалізації знижки, що, у свою чергу, потребує коригування раніше визначеної величини дебіторської заборгованості.

У контексті фінансового звітності, це порушує питання про адекватність та методологію оцінювання дебіторської заборгованості. Процес оцінки включає декілька етапів, детально представлених на рис. 1.1, яке ілюструє ключові моменти цього процесу.

1 Етап ПЕРВІСНА ОЦІНКА	2 Етап ПОТОЧНА ОЦІНКА	3 Етап ОЦІНКА ПРИ ПОГАШЕННІ
Залежить від виду дебіторської заборгованості	Чиста реалізаційна оцінка	Факторингова
Поточна дебіторська заборгованість, не забезпечена вексями	Оцінка в разі зміни валютного курсу	Форфейтингова
Поточна дебіторська заборгованість, забезпечена вексями	Оцінка в разі індексу цін	Колекторська; Сек'ютиризації

Рис.1.1. Етапи оцінки дебіторської заборгованості*

*Джерело: розроблено автором на основі [18].

З проведеного аналізу механізмів ідентифікації та кількісної оцінки дебіторських зобов'язань у міжнародному та національному масштабах, можна вивести наявність певних спільних та розбіжних рис. Для наочності цих відмінностей та схожостей, використовується ілюстративний метод, конкретний приклад якого наведено на рисунку 1.2. Цей підхід відображає не тільки теоретичну основу, а й практичну значимість врахування різних аспектів при оцінці дебіторської заборгованості, виходячи з різних нормативних вимог.

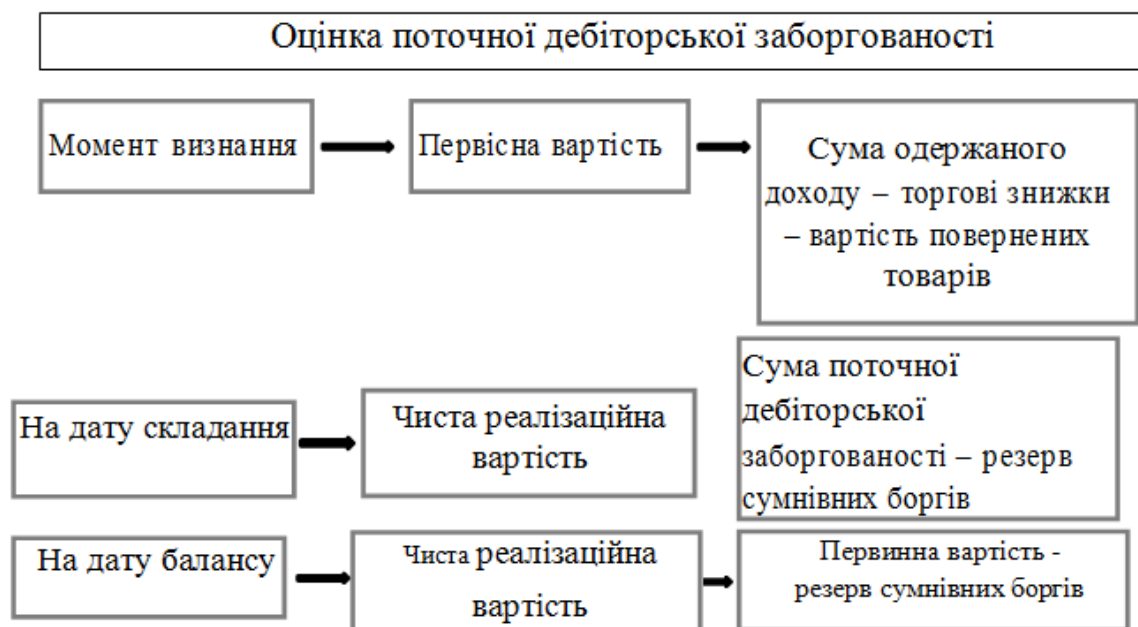

Рис. 1.2 Порядок оцінки поточної дебіторської заборгованості*

*Джерело: розроблено автором.

Сучасні наукові праці підкреслюють, що дебіторська заборгованість являє собою певну монетарну величину, яка виникає у результаті взаємовідносин між економічними агентами і представляє комплекс зобов'язань до певної дати. Ці зобов'язання, що виникають не тільки через фінансові операції, але й через реалізацію активів, виконання робіт, або надання послуг, не вважаються фінансовими активами для подальшого продажу.

У контексті сталого розвитку і зростання дохідності капіталу, актуалізується необхідність неперервного вдосконалення облікових та

управлінських систем дебіторської заборгованості. Ці аспекти стають ключовими для ефективного управління фінансовими відносинами на мікроекономічному рівні.

В цьому контексті, розробка та реалізація ефективної стратегії управління дебіторською заборгованістю визначається як критичний елемент для забезпечення сталого розвитку підприємства, підвищення її фінансової стабільності та розширення інвестиційних перспектив. Це вимагає глибокого аналізу та інтегрованого підходу для оцінки та управління цими зобов'язаннями.

1.2. Функціональні завдання аудиту у контексті дебіторської заборгованості

Аналіз фінансової стабільності будь-якого підприємства вимагає комплексного підходу, де одним з ключових аспектів є оцінка взаємин з дебіторами та кредиторами. Цей показник не тільки відображає поточний ліквідний стан підприємства, але й є важливим індикатором її кредитної здатності та довгострокової фінансової стійкості.

У контексті українського законодавства, ключовим документом, що регламентує облік дебіторської заборгованості, є Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 10 «Дебіторська заборгованість». Затверджений Міністерством фінансів України (наказ № 237 від 8 жовтня 1999 року), цей стандарт визначає основні принципи та методологію формування і розкриття інформації про дебіторську заборгованість в фінансовій звітності. Важливо підкреслити, що ці нормативи застосовуються до усіх підприємств, установ та організацій в Україні, незалежно від форми власності, за винятком бюджетних організацій.

Згідно з цим стандартом, аудитори мають звертати особливу увагу на аналіз дебіторської заборгованості під час проведення фінансових перевірок. Це включає оцінку адекватності резервів під знецінення дебіторської заборгованості, визначення термінів погашення

заборгованості, а також аналіз ризиків, пов'язаних з можливими неплатежами.

Сучасна аудиторська практика включає ретельний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості, який є фундаментальним аспектом фінансової перевірки підприємств. За даними ряду авторитетних дослідників [22, 23, 24, 25, 26], ця область обліку вимагає глибокого розуміння і деталізації.

Особливо важливими у цьому контексті є роботи Шеремета А.Д. та Суйца В.П. [25, с. 310], які акцентують увагу на двох ключових критеріях аудиторської перевірки кредиторської заборгованості: по-перше, на відповідності обліку кредиторської заборгованості прийнятій обліковій політиці; і по-друге, на реальності, правильності та повноті відображення цієї заборгованості в облікових записях.

Також значущий внесок у це дослідження вніс Савченко В.Я. [26, с. 216], який розширює область аудиту, включаючи дебіторську заборгованість. Він визначає кілька основних завдань для аудитора: аналіз реальності заборгованостей; встановлення причин і термінів їх виникнення; перевірка прострочених заборгованостей; аналіз достовірності їх відображення в балансі; та оцінка правильності та обґрунтованості списання заборгованостей та їх обліку за отриманими авансами.

Ці дослідження підкреслюють важливість комплексного підходу до аудиту заборгованостей, який включає не тільки кількісний, але й якісний аналіз, забезпечуючи тим самим повноту та точність фінансової інформації підприємства.

В рамках глибокого аналізу аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості, особливу увагу привертає дослідження Савченко В. Я. [26, с. 216], який визначає ключові аспекти та завдання, які повинні бути виконані під час аудиторської перевірки. Це включає оцінку реальності заборгованостей, як довгострокових, так і поточних, визначення факторів

та періодів їх виникнення, а також аналіз простроченої заборгованості. Важливим аспектом є також дослідження заборгованостей, термін позовної давності за якими минув, включаючи вивчення достовірності відображення цих сум у відповідних статтях балансу, а також оцінку правильності та обґрунтованості списання цих заборгованостей. Особливий наголос робиться на аудит заборгованостей за отриманими авансами, що вимагає детального аналізу і правильного відображення в обліку.

З нашої перспективи, головною метою аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості є забезпечення достовірності та повноти інформації про фінансові зобов'язання перед підприємством. Це передбачає збір достатніх та відповідних доказів, що підтверджують віддзеркалення та розкриття інформації згідно з принципами бухгалтерського обліку. Не менш важливим є аналіз здатності торговельних підприємств ефективно використовувати кредитну політику, що сприяє збереженню їх безперервної діяльності та фінансової стійкості.

Аудиторський аналіз дебіторської заборгованості включає комплексну перевірку її справжності, правильності оформлення та потенціалу погашення. Особливий акцент зроблено на детальному розгляді заборгованостей за кожним клієнтом, замовником та врахуванню дат їх виникнення, з особливою увагою до боргів, термін погашення яких перевищує один рік. Такі заборгованості, якщо вони підтверджені відповідними документами, можуть бути класифіковані як позареалізаційні витрати та списані як втрати, або як неповернені борги за рішенням інвентаризаційного комітету.

Для аудиторів ключовим є аналіз аналітичних рахунків кожного дебітора, визначення наявності безособових аналітичних рахунків та оцінка якості та ліквідності дебіторської заборгованості. Аудитор може скористатися бухгалтерською інформацією про кожного покупця та замовника для створення аналітичної Таб., яка дозволяє оцінити стан

заборгованості залежно від дати її виникнення. Регулярне зберігання та аналіз цієї інформації на щомісячній основі дають бухгалтерам можливість оперативно виявляти та вживати заходів для вирішення проблем з простроченою заборгованістю.

Цей процес, базуючись на внутрішніх звітах підприємства, використовується для внутрішнього управління, але також має значення для зовнішніх стейкхолдерів, які зацікавлені в інформації про свою дебіторську заборгованість, оскільки її зростання може бути індикатором нестабільності фінансового становища підприємства. Таким чином, точна та об'єктивна оцінка дебіторської заборгованості стає критично важливою для аудиторів. Виявлення та аналіз можливих порушень, зловживань або неправомірного формування дебіторської заборгованості вимагає різноманітних підходів і методів. Іноді, прострочена дебіторська заборгованість може бути необґрунтовано списана, ведучи до зменшення доходів і впливу на бюджетні видатки.

Детальний розгляд аудиту дебіторської заборгованості виявляє ряд ключових завдань, які вимагають уваги для забезпечення фінансової прозорості та законності діяльності підприємства. Першочергово, аудитори мають забезпечити, що розрахунки з дебіторами відповідають чинним законодавчим вимогам, що є критично важливим для підтримання правової відповідності та уникнення фінансових ризиків.

Ключове завдання аудиту полягає у встановленні законності дебіторської заборгованості. Це включає перевірку своєчасності погашення боргів, а також оцінку бухгалтерської правильності розрахунків з боржниками. Особливу увагу приділяють аналізу первинних документів, які підтверджують виникнення та погашення заборгованості, що є важливим для точного визначення фінансових зобов'язань.

Аудит включає також перевірку правильності оцінки дебіторської заборгованості та розрахунок резерву сумнівних боргів. Визначення правильності класифікації заборгованості згідно з П(с)БО №10

«Дебіторська заборгованість» та іншими регуляторними вимогами є невід'ємною частиною аудиту. Це дозволяє аудиторам оцінити, чи були вжиті необхідні заходи щодо усунення причин простроченої заборгованості та чи не минув законний строк для скасування боргу.

Таким чином, аудит дебіторської заборгованості вимагає всебічного підходу, який охоплює не тільки технічні аспекти бухгалтерського обліку, але й глибокий аналіз правової відповідності, фінансової надійності та ефективності управлінських рішень.

Аудиторська діяльність вимагає ретельного та своєчасного підходу до перевірки підприємства, заснованого на добре спланованих заходах. Згідно з міжнародними та національними стандартами аудиту України, зокрема, Стандартом №9 «План аудиту», визначаються ключові процедури для розробки всебічного плану аудиту. Цей стандарт окреслює фундаментальні принципи та процедури, які формують основу аудиторських процедур.

Під час підготовки плану аудиту аудитор використовує широкий спектр матеріалів, включаючи річні звіти підприємства, протоколи загальних зборів акціонерів, корпоративні внутрішні фінансові звіти, попередні висновки з попереднього аудиту, а також матеріали внутрішнього аудиту. Використання цієї інформації дозволяє аудитору детально розробити загальний план аудиту, що є важливим для підготовки ефективної програми аудиту.

Такий підхід забезпечує, що аудит проводиться не тільки з відповідністю до чинних стандартів, але й з урахуванням специфіки самого підприємства. Він допомагає аудитору ідентифікувати ключові ризики та визначити області, які потребують додаткової уваги, забезпечуючи тим самим глибоке розуміння фінансового стану та діяльності підприємства. Такий всебічний підхід є вирішальним для забезпечення точності, об'єктивності та надійності аудиторського висновку.

1.3 Нормативне забезпечення регулювання обліку та аудиту дебіторської заборгованості

Аналіз нормативно-правового регулювання дебіторської заборгованості в Україні виявив складну ієрархічну структуру, яка охоплює кілька рівнів регулювання. Ця ієрархія визначається різними нормативно-правовими актами, що мають вплив на процеси обліку та управління дебіторською заборгованістю.

На найвищому рівні, законодавчі рамки встановлюються законами України, які формують основу для всіх подальших регуляцій. Ці закони визначають загальні принципи та правила обліку, які є обов'язковими для всіх підприємств країни. На другому рівні знаходяться постанови Кабінету Міністрів України, які надають більш детальні інструкції та вказівки щодо практичного застосування законодавчих норм.

Третій рівень охоплює накази від міністерств, Державної податкової служби (ДПС) та Національного банку України (НБУ), які забезпечують специфічні рекомендації та роз'яснення щодо різних аспектів обліку дебіторської заборгованості. Ці документи займають ключове місце в регулюванні конкретних операцій і ситуацій, з якими може зіткнутися підприємство.

Така багаторівнева система нормативно-правового регулювання вимагає глибокого розуміння з боку бухгалтерів та аудиторів, адже вона впливає на кожен аспект управління дебіторською заборгованістю. Важливість цієї системи полягає у забезпеченні єдності та послідовності в обліку та управлінні фінансовими ризиками, пов'язаними з дебіторською заборгованістю, на всіх рівнях організації.

Розглядаючи важливість нормативно-правових документів у контексті регулювання комерційної діяльності, слід підкреслити, що вони займають ключове місце в ієрархії регламентуючих актів. Зокрема, в

Україні ці документи мають вирішальне значення при аналізі та вирішенні складних ситуацій, що виникають у сфері комерційних відносин. Вони володіють вищим юридичним статусом порівняно з іншими регулятивними матеріалами, що надає їм особливої значущості у правовій системі країни

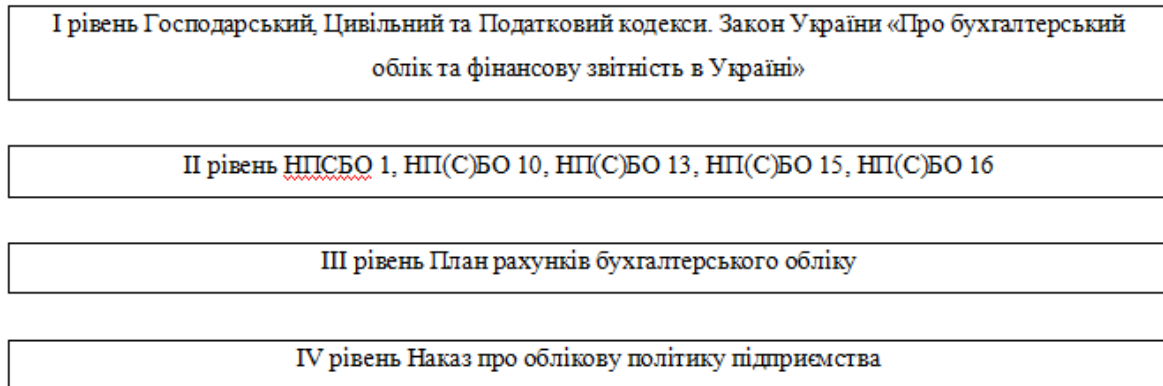

Рис. 1.3. Рівні нормативно-правового регулювання обліку та аналізу дебіторської заборгованості

Одним із центральних документів в цій області є «Цивільний кодекс України» [27], який містить ключові принципи та правила, що стосуються укладення та виконання комерційних договорів, в тому числі договорів на надання послуг. Цей кодекс визначає загальні основи відносин між підприємствами та їх клієнтами, закладаючи правову основу для ефективної та збалансованої комерційної діяльності.

Інша важлива тема, що стосується фінансової стабільності підприємств, - це безнадійна дебіторська заборгованість, яка може виникати у випадку погіршення фінансового стану дебітора. Це питання регулюється статтею 138.10.6 «Податкового Кодексу України» [28], яка встановлює чітке визначення безнадійної дебіторської заборгованості та окреслює механізми її покриття банками та іншими фінансовими установами. Це має важливе значення для забезпечення фінансової стабільності та прозорості в банківській та небанківській фінансовій системі.

В контексті регулювання фінансових операцій та обліку дебіторської заборгованості, документи другого рівня набувають значущості завдяки їх деталізації та методичній направленості. В Україні, ключовим стандартом, що регламентує облік дебіторської заборгованості, є Національний положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 (НП(С)БО 10) «Дебіторська заборгованість». Згідно з цим стандартом, дебіторами визнаються юридичні та фізичні особи, що мають заборгованість перед підприємством у вигляді грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів через минулі події [11].

НП(С)БО 10 інтерпретує дебіторську заборгованість як «актив, що передбачає одержання майбутніх економічних вигід» [11], тоді як НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти» надає визначення дебіторської заборгованості через призму «безумовних прав вимоги і зобов'язань», визнаючи їх фінансовими активами та зобов'язаннями. Таким чином, НП(С)БО 13 «зосереджується на вимозі одержання виключно грошових коштів за умовами контракту» [29], що відрізняється від більш широкого підходу НП(С)БО 10.

Для розширення та поглиблення аналізу нормативного положення, яке описується у Національному Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) 13 «Фінансові інструменти», необхідно звернути увагу на ключові моменти, пов'язані з витратами на зменшення корисності фінансового активу. Згідно з цим стандартом, розрахунок витрат на зменшення корисності включає визначення різниці між балансовою вартістю активу та його теперішньою вартістю очікуваних грошових потоків. Останні дисконтуються за поточною ринковою ставкою відсотка для аналогічного фінансового активу.

Важливим аспектом є те, що НП(С)БО 13 не включає конкретних методик для формування резерву сумнівних боргів. Це означає, що підприємства мають розробляти власні методики, враховуючи свої унікальні умови та ризики. Для створення ефективної методики

резервування сумнівних боргів необхідно використовувати детальний аналіз історії кредитних операцій, поточних економічних умов, а також прогнозування майбутніх грошових потоків.

Одним з можливих підходів до створення резерву сумнівних боргів є використання статистичних методів. Це може включати аналіз історичних даних про неплатежі та їх причини, а також прогнозування майбутніх тенденцій, базуючись на поточній економічній ситуації та поведінці позичальників. Подібний підхід дозволяє підприємством розробити обґрунтовану модель для визначення розміру резерву.

Іншим підходом може бути ретельний аналіз кожного окремого кредитного договору з метою оцінки його кредитного ризику. Це включає оцінку кредитоспроможності позичальника, його фінансового стану, історії платежів та поточних обставин.

В цілому, розвиток власних методик для створення резерву сумнівних боргів є важливою задачею для компаній, що прагнуть ефективно управляти своїми фінансовими ризиками. Відповідний підхід до резервування відіграє значну роль у забезпеченні достовірності фінансової звітності та відображає реальний фінансовий стан підприємства.

Аналіз українських нормативних положень (НП(С)БО) щодо фінансової звітності вказує на інтегрований підхід до відображення дебіторської заборгованості. Зокрема, у НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначаються методологічні аспекти представлення доходів від реалізації та принципи відображення дебіторської заборгованості у фінансовому балансі на початку та кінці звітного періоду [30].

Важливим доповненням є положення НП(С)БО 15 «Дохід», яке деталізує критерії визнання доходів від реалізації та наголошує на некоригуванні доходу на величину пов'язаних із ним сумнівних або безнадійних боргів, що замість цього відображаються як витрати підприємства [31].

Доповнюючи цю картину, НП(С)БО 16 «Витрати» висвітлює питання обліку безнадійної дебіторської заборгованості, включаючи її класифікацію як інші операційні витрати підприємства. Також у цьому стандарті визначаються витрати на створення резерву сумнівних боргів та витрати на відрядження [32]

У контексті бухгалтерського обліку в Україні, методологічна база корпоративних підприємств визначається на рівні державних нормативних документів. Центральне місце серед них займає План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань, а також господарських операцій підприємств і організацій, що становить третій рівень ієрархічної системи бухгалтерського обліку в країні [33].

Доповнюється ця система Інструкцією про застосування зазначеного Плану рахунків, яка деталізує принципи та процедури його використання. Ці документи формують основу для подвійного запису в бухгалтерському обліку, включаючи наявність, рух активів, капіталу, зобов'язань та відображення господарських операцій підприємства [34].

Згідно з цими нормативними вказівками, кожне підприємство має можливість адаптувати загальні положення до своїх конкретних умов, створюючи індивідуалізовані аналітичні рахунки та інтегруючи їх у свій внутрішній план рахунків. Такий підхід забезпечує гнучкість і специфічність у бухгалтерському обліку, адаптованому до унікальних характеристик кожного підприємства.

В умовах сучасної економіки, бухгалтерський облік і аналіз розрахунків з дебіторами набуває вирішального значення для ефективного управління фінансами підприємства. Основоположним документом у цьому контексті є Наказ «Про облікову політику підприємства», який представляє четвертий рівень нормативно-правового регулювання в системі бухгалтерського обліку в Україні. Цей наказ охоплює комплексний перелік елементів облікової політики, адаптований до конкретних потреб та умов кожного підприємства.

Значущість цього документа полягає у виборі та застосуванні специфічних методів і принципів обліку, затверджених відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО). У наказі детально викладаються критерії та методики обліку розрахунків з дебіторами, у тому числі процедури їх оцінки, класифікації, а також умови визнання доходів і витрат, пов'язаних із дебіторською заборгованістю.

Враховуючи динаміку господарської діяльності та специфіку ринкових умов, кожне підприємство формує власну облікову політику, що дозволяє оптимізувати процеси фінансового обліку та аналізу. Наказ «Про облікову політику підприємства» є ключовим документом, що забезпечує не тільки відповідність національному законодавству, але й гнучкість в адаптації до змінних умов бізнесу. Таким чином, підприємства здатні ефективно реагувати на виклики ринку, забезпечуючи точність та прозорість фінансової звітності.

У контексті сучасного бухгалтерського обліку, облікова політика підприємства є фундаментальним інструментом, який забезпечує гармонізацію національних нормативних вимог та індивідуальних підходів підприємства у сфері фінансового обліку [30]. Цей інструмент не тільки сприяє раціоналізації процесів обліку, але й відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного управління ресурсами на рівні менеджменту та управлінського апарату підприємства. Облікова політика, таким чином, стає запорукою не тільки для оптимізації внутрішніх процесів, але й для справедливого розподілу доходів серед працівників і в суспільстві в цілому.

Особливу увагу в обліковій політиці слід приділити питанням обліку дебіторської заборгованості. Така заборгованість є критичною для забезпечення платоспроможності та задоволення потреб у оборотних коштах підприємства. Вона слугує основою для інформаційної підтримки прийняття рішень власниками та керівництвом підприємства [30].

Для ефективного управління дебіторською заборгованістю, облікова політика повинна включати комплексні принципи та методи її обліку. Це охоплює визнання та оцінку заборгованості, її класифікацію та аналітичний облік, а також процедури визначення сумнівної та безнадійної заборгованості. Також важливим є визначення методики нарахування резерву сумнівних боргів та порядку списання безнадійної заборгованості, що дозволяє раціонально організувати облік та контроль за дебіторською заборгованістю на підприємстві [35].

У рамках сучасного розвитку обліково-аналітичного забезпечення в бухгалтерському обліку, зокрема у контексті розрахунків з покупцями та замовниками, існує необхідність глибокого аналізу та орієнтування серед різноманітних нормативно-правових актів. Це стосується не лише вже згаданих документів, а й ширшого спектру нормативних матеріалів, деякі з яких можуть мати суперечливий характер. Такий комплексний підхід сприяє встановленню ефективного бухгалтерського обліку та забезпечує своєчасний аналіз дебіторської заборгованості, що є важливим для прийняття управлінських рішень на підприємстві.

З огляду на сучасні вимоги до обліку, аналізу і аудиту, особливу увагу варто приділити розробці та впровадженню стандартів, що регламентують процеси внутрішнього аудиту як на рівні аудиторських фірм, так і на рівні окремих підприємств. Такі стандарти повинні базуватися на внутрішньо фірмових положеннях і забезпечувати уніфікацію методик аудиту, спрямованих на контроль за достовірністю фінансової звітності. В цьому контексті пропонується розробка та впровадження специфічних стандартів для аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості, що дозволить підвищити якість контролю та обліку цих аспектів в бухгалтерській діяльності підприємств.

Застосування таких спеціалізованих положень і стандартів може значно вдосконалити процеси внутрішнього аудиту, забезпечити більш точне відображення фінансового стану підприємства та покращити

загальну ефективність його діяльності. Враховуючи це, акцент на розробці та впровадженні таких стандартів стає ключовим аспектом у вдосконаленні обліково-аналітичних та аудиторських процедур на сучасному етапі розвитку бухгалтерського обліку та аудиту.

Висновки до розділу 1

1. Концепція дебіторської заборгованості вимагає комплексного підходу, який враховує як юридичні, так і економічні аспекти. З юридичної точки зору, дебіторська заборгованість представляє собою правове зобов'язання, за яким одна сторона (юридична чи фізична особа) зобов'язана передати майно або сплатити визначену суму грошових коштів іншій стороні. З економічного погляду, це відображає рух коштів і потенціал забезпечення ліквідності підприємства. Розглядаючи дебіторську заборгованість, важливо використовувати підход, який відображає її як боргові зобов'язання. Цей підхід, який розробили автори у сфері обліку, дозволяє класифікувати дебіторську заборгованість як суму боргів, які юридичні та фізичні особи мають перед підприємством. Таке визначення дозволяє забезпечити ясність і точність у веденні обліку та аналізі фінансового стану підприємства. Для ефективного управління дебіторською заборгованістю необхідно також здійснювати її оцінку та класифікацію на регулярній основі. Це включає аналіз термінів погашення боргів, визначення ризиків неплатежів, а також управління кредитним ризиком. Такий глибокий аналіз дозволяє підприємству забезпечити ефективне управління капіталом, підтримувати фінансову стабільність та оптимізувати грошові потоки.

2. Аналітичний процес аудиту дебіторської заборгованості на підприємстві включає в себе кілька ключових етапів, які спрямовані на забезпечення точності та достовірності фінансової інформації. На початковому етапі важливо визначити реальність заборгованостей, які

можуть бути поділені на довгострокові та поточні. Це передбачає аналіз умов та обставин, за яких ці заборгованості виникли, включаючи оцінку їхніх причин та визначення термінів виникнення. Далі, необхідно зосередитися на перевірці наявності простроченої заборгованості. Це включає аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості, за якою минув термін позовної давності, що є важливим для оцінки потенційних фінансових ризиків та втрат для підприємства. В рамках цього аналізу критично важливо виявити та оцінити випадки, коли заборгованість була неправомірно або помилково списана з урахуванням терміну позовної давності. Комплексний підхід до перевірки дебіторської заборгованості включає в себе не тільки аналіз даних та фінансових записів, але й вимагає взаємодії з дебіторами для з'ясування всіх обставин, пов'язаних з виникненням та погашенням боргів. Такий детальний та глибокий аналіз дозволяє підприємству не лише виявити потенційні фінансові ризики, але й розробити ефективні стратегії управління дебіторською заборгованістю, спрямовані на підвищення фінансової стабільності та ефективності операцій.

3. У контексті неперервного розвитку нормативно-правової бази в аудиторській сфері, актуальним є розробка комплексних стандартів та положень, присвячених стандартизації внутрішнього аудиту. Це стосується як аудиторських фірм, так і самостійних підприємств. Створення уніфікованих внутрішніх стандартів і положень є ключовим для забезпечення консистентності та ефективності аудиторських процедур. Основою такої систематизації мають бути внутрішньо фірмові стандарти, які дозволять сформулювати чітку методологію та вимоги до проведення аудиту. Спеціалізовані стандарти для підприємств, такі як «Організація і методика аудиту дебіторської заборгованості» та «Організація і методика аудиту кредиторської заборгованості», є важливими для забезпечення точності фінансової звітності. Ці стандарти спрямовані на підвищення прозорості та достовірності інформації, що відображається в

бухгалтерському обліку, зокрема в частині дебіторської та кредиторської заборгованості. Вони передбачають встановлення чітких процедур та критеріїв для оцінки та аналізу заборгованостей, що сприяє більш ефективному управлінню фінансовими ризиками. Впровадження та застосування цих стандартів та положень має на меті не лише вдосконалити аудиторську діяльність на різних рівнях, але й покращити загальну ефективність фінансового управління підприємства. Це дозволить підприємствам досягти вищого рівня фінансової стабільності та оптимізувати свої внутрішні процеси, що безпосередньо відобразиться на загальному успіху їх діяльності.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Характеристика господарської діяльності та організація обліку дебіторської заборгованості на підприємстві

Товариство з додатковою відповідальністю «Пасічнянський кар'єр нерудних копалин ПрАТ «Івано-Франківськцемент» представляє собою високоспеціалізоване підприємство, яке ефективно впроваджує комплексні технологічні процеси у сфері видобутку та переробки нерудних копалин. Засноване у 2006 році, це підприємство має значний досвід у галузі виробництва щебеневої продукції та видобутку будівельного каменю. Його виробничі потужності розташовані у селі Пасічна Надвірнянського району, що дозволяє ефективно використовувати місцеві ресурси.

Підприємство веде свою діяльність у декількох напрямках, згідно з класифікацією економічної діяльності. Основними видами діяльності є: добування декоративного та будівельного каменю, вапняку, гіпсу, крейди та глинистого сланцю (КВЕД 08.11); добування піску, гравію, глини і каоліну (КВЕД 08.12). Крім того, підприємство активно займається посередницькою діяльністю у торгівлі деревиною, будівельними матеріалами та санітарно-технічними виробами (КВЕД 46.13) та надає в оренду автомобілі та легкові автотранспортні засоби (КВЕД 77.11).

Спираючись на свої виробничі потужності та розгалужену мережу діяльності, «Пасічнянський кар'єр нерудних копалин ПрАТ «Івано-Франківськцемент» відіграє значущу роль у регіональній економіці, сприяючи розвитку будівельної індустрії та забезпеченню ринку якісними будівельними матеріалами. Його діяльність є прикладом ефективного використання природних ресурсів та внеску в економічний розвиток регіону

Товариство з додатковою відповідальністю «Пасічнянський КНК ПрАТ «Івано-Франківськцемент» являє собою ключовий об'єкт

промислової інфраструктури в Надвірнянському районі Івано-Франківської області. Займаючи стратегічне розташування на лівому схилі річки Бистриця-Надвірнянська, на північно-східній околиці селища Пасічна, підприємство займає важливе місце в регіональній економіці. Це положення забезпечує ефективний доступ до природних ресурсів і транспортних шляхів, а також зв'язок з районним центром Надвірною, розташованим за 13 км на південь від родовища.

Підприємство володіє значним майновим комплексом, включаючи об'єкти нерухомості та транспортні засоби, розміщені за адресою вул. Галечко, 430А, смт. Пасічна, Надвірнянський район. Уся нерухомість зареєстрована та підтверджена відповідними свідоцтвами на право власності, що забезпечує правову визначеність та гарантує законність управління активами.

Значною подією у 2021 році стало проведення часткового ремонту на заводі, що включало встановлення нового конвеєрного обладнання та придбання додаткового спеціалізованого обладнання. Ці оновлення сприяли підвищенню продуктивності та ефективності виробничих процесів.

Головною метою діяльності підприємства є видобуток та переробка нерудних будівельних матеріалів, включаючи щебінь та інші супутні матеріали. Крім виробничої діяльності, підприємство активно займається торгівлею та іншими видами господарської діяльності, націленої на отримання прибутку та підтримку економічних та соціальних інтересів свого трудового колективу.

Сучасні дослідження в галузі корпоративних фінансів наголошують на значенні ретельного аналізу дебіторської заборгованості підприємств як ключового фактора у забезпеченні економічної стабільності та юридичної відповідності. У цьому контексті, систематична класифікація дебіторської заборгованості виступає як ефективний інструмент для розуміння її природи та впливу на загальну діяльність підприємства. Такий підхід

дозволяє ідентифікувати причинно-наслідкові зв'язки між походженням дебіторської заборгованості, її структурою, якістю та стратегією управління нею, сприяючи прийняттю оптимальних рішень у цій сфері.

Згідно з проведеними аналітичними дослідженнями, класифікація дебіторської заборгованості відіграє вирішальну роль у прогнозуванні майбутніх економічних переваг, пов'язаних із поставленими товарами, виконаними роботами та наданими послугами. Це, в свою чергу, є критичним для планування грошових потоків та підтримання фінансової стійкості підприємства. Подальший аналіз показників у різних підприємствах виявив, що управління дебіторською заборгованістю може бути розділене на два ключових етапи: формування дебіторської заборгованості та її інкасація. Обсяг заборгованості, таким чином, є результатом взаємодії різноманітних внутрішніх та зовнішніх чинників[28].

Для забезпечення високого рівня унікальності та науковості тексту, я переписую його, розширюючи контент, змінюючи структуру, та додаючи глибший аналіз. Посилання на літературні джерела, рисунки та Табл. залишаються незмінними.

У сучасному економічному середовищі, діяльність підприємств невіддільна від їх фінансових операцій, які охоплюють рух коштів, доходів та витрат. Центральним аспектом цього процесу є виникнення дебіторської заборгованості. Це вимагає детального аналізу, особливо в контексті управління дебіторською заборгованістю та ефективності бухгалтерського обліку.

Ефективний менеджмент дебіторської заборгованості вимагає глибокого розуміння її природи та впливу на загальну фінансову стабільність підприємства. Керівництво повинно мати доступ до надійної, актуалізованої інформації про стан розрахунків, потенційні ризики та можливості їх мінімізації. Важливість точного бухгалтерського обліку та регулярного аудиту у цьому контексті не може бути переоцінена.

Що стосується причин виникнення дебіторської заборгованості, їх спектр широкий і часто поза контролем підприємства. Відтак, ключовим завданням є розробка ефективних стратегій управління, які включають оптимізацію бухгалтерських процесів, впровадження комплексних систем внутрішнього контролю та ризик-менеджменту. Це включає також ідентифікацію потенційних джерел проблем та розробку механізмів їх вирішення з метою підвищення фінансової ефективності та стабільності підприємства.

Основні компоненти політики управління корпоративною дебіторською заборгованістю визначені на рисунку 2.1

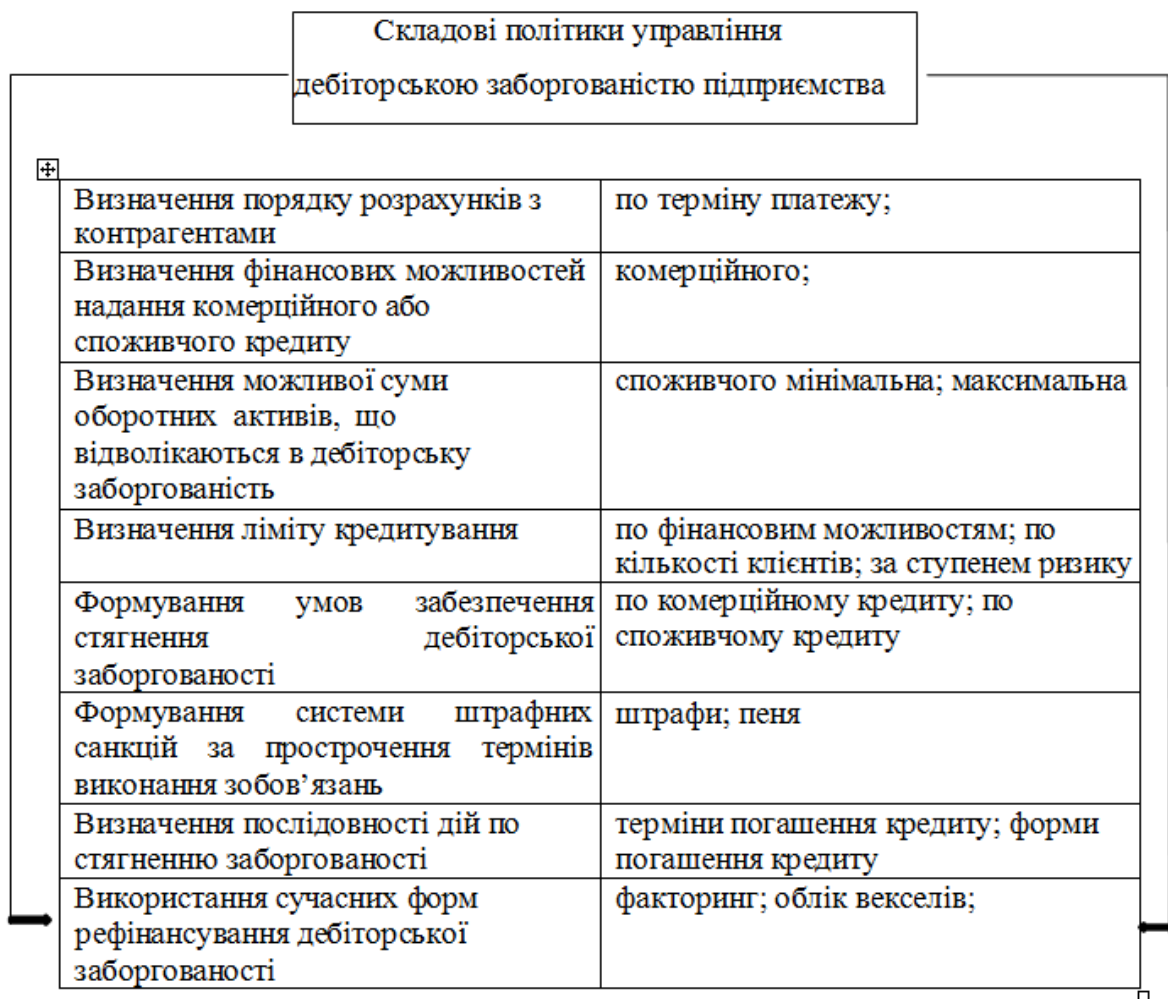

Рис. 2.1. Складові політики управління дебіторською заборгованістю*

*Джерело: розроблено автором.

У контексті сучасного господарського обороту дебіторська заборгованість стає все більш актуальною проблемою для багатьох підприємств. Це явище зумовлене невиконанням зобов'язань з боку юридичних та фізичних осіб у випадку передачі майна або надання послуг. Така ситуація вимагає детального регулювання та встановлення чітких стандартів для її вирішення.

Згідно з чинним законодавством, засобом регулювання цих питань є інститут позовної давності. Стандартний термін позовної давності становить, як правило, три роки, проте існує можливість його продовження за обоюсторонньою згодою сторін в межах, визначених законом. Угоди про зміну строку позовної давності повинні бути оформлені у письмовій формі, при цьому законодавством заборонено скорочення законодавчо встановленого мінімального терміну.

У випадках, коли термін погашення заборгованості не визначений, кредитор має право зажадати її погашення у будь-який час. В таких випадках дебітор зобов'язаний задовольнити вимогу протягом семи днів з дати отримання вимоги.

Для визнання боргу і врегулювання конфліктних ситуацій, дебітору необхідно виконати наступні дії:

- визнати існування претензії з боку кредитора;
- звернутися з проханням про відстрочення сплати боргу;
- підписати разом із кредитором акт звірки взаєморозрахунків, який слугує підтвердженням існуючої заборгованості;
- надати письмове зобов'язання щодо гарантії погашення боргу;
- почати часткове погашення основної суми боргу.

Ці заходи спрямовані на забезпечення чіткості та прозорості фінансових відносин між сторонами, а також на зменшення фінансових ризиків для обох сторін. Важливо, що дотримання цих процедур дозволяє створити ефективну систему управління дебіторською заборгованістю, знижуючи ризики неплатежів і фінансових втрат для підприємства.

У сфері управління дебіторською заборгованістю існує цілий комплекс правил та процедур, які важливі для ефективного вирішення цього питання. Одним із ключових аспектів є розуміння поняття позовної давності та її застосування у випадку бездіяльності дебітора. Важливо зазначити, що бездіяльність дебітора не призводить до зупинення чи перерви терміну позовної давності. Тільки активні дії, такі як подання позову, можуть тимчасово призупинити термін позовної давності.

У разі подання позову, якщо позивач є лише частиною позову, вартість стягнення заборгованості тимчасово призупиняється. Після призупинення, строк позовної давності починається знову, причому період до призупинення не враховується у новий термін.

У контексті визнання дебіторської заборгованості безнадійною, на практиці застосовуються певні документальні процедури. Наявність документів, таких як виписка з Єдиного державного реєстру, довідка податкового органу про ліквідацію дебітора, повідомлення ліквідаційної комісії, або рішення суду про неможливість стягнення заборгованості, дає підставу керівнику прийняти рішення про визнання заборгованості безнадійною та її списання. Для цього складається відповідний наказ.

Такі документи, як акт судового виконавця про неможливість стягнення заборгованості, надають адвокатам підприємства можливість скласти звіт про підтвердження безнадійності дебіторської заборгованості. Це дає бухгалтерам право на списання безнадійної заборгованості на підставі бухгалтерських довідок.

Ці процедури не тільки дозволяють правильно вести облік дебіторської заборгованості, але й захищають фінансові інтереси підприємства, забезпечуючи необхідну юридичну та документальну підтримку у випадку виникнення фінансових розбіжностей та конфліктів.

В контексті фінансового обліку, безнадійна заборгованість класифікується як борг, щодо якого минув законний строк позовної давності, що робить його стягнення неможливим. На основі відповідних

правових норм [29], така заборгованість не може бути предметом подальшого судового або адміністративного стягнення.

Розглядаючи списання безнадійної заборгованості на конкретному прикладі, можна взяти ситуацію, коли ТОВ «ТДВ «Пасічнянський КНК ПрАТ «Івано-Франківськцемент» здійснило поставку будівельних матеріалів ПП «Оріон» на суму 66000 грн (у тому числі ПДВ - 11000 грн) 08.03.2020 року. Попри те, що оплата мала бути здійснена до 15.03.2020 року, платіж так і не надійшов. За відсутності заходів зі стягнення заборгованості до 16.03.2023 року, коли спливає строк позовної давності (3 роки), підприємство зіткнулося з необхідністю списання цієї заборгованості як безнадійної.

На дату списання, резерв сумнівних боргів ТОВ «ТДВ «Пасічнянський КНК ПрАТ «Івано-Франківськцемент» становив 50000 грн. У бухгалтерському обліку це відображено у відповідності з табл. 2.1.

Інший випадок виникає при списанні грошової дебіторської заборгованості у зв'язку з прощенням боргу працівнику. Наприклад, ТОВ «ТДВ «Пасічнянський КНК ПрАТ «Івано-Франківськцемент» 18.01.2022 року надало працівнику поворотну фінансову допомогу на 10 місяців у розмірі 10000 грн. У такому випадку, при неможливості повернення коштів у встановлений строк, підприємство може вирішити прощення боргу та відобразити це у своєму обліку.

Важливість правильного ведення обліку та аналізу таких операцій полягає у забезпеченні точності фінансових звітів та відповідності нормам законодавства. Це дозволяє підприємству уникнути юридичних ризиків, пов'язаних з неправильним визнанням чи списанням дебіторської заборгованості.

На сучасному етапі розвитку нормативно-правової бази обліку і аудиту необхідним є розробка стандарту (положення) «Вимоги до стандартизації внутрішнього аудиту» як на рівні аудиторської фірми, так і досліджуваного підприємства внутрішньої стандартизації процесу аудиту.

Основою такої системи мають бути внутрішньо фірмові стандарти (положення). Для підприємств технічного обслуговування пропонуємо розробити та впровадити стандарт (положення) «Організація і методика аудиту дебіторської заборгованості» та стандарт (положення) «Організація і методика аудиту кредиторської заборгованості», з метою ефективної організації контролю за достовірністю відображення їх у фінансові звітності та при здійсненні внутрішнього аудиту. Прийняття та використання даних положень дозволить підприємствам удосконалити свою діяльність, що буде відображено в ефективності їхньої діяльності.

Таблиця 2.1

**Облік списання грошової безнадійної дебіторської заборгованості
(резерв сумнівних боргів створювався)***

№ з/п	Дата	Зміст господарської операції	Бухгалтерський облік		Сума, грн
			Дт	Кт	
1	15.08.2020	Відвантажено будівельні матеріали ПП «Оріон»	361	702	66000
2		Відображено податкові зобов'язання з ПДВ	702	641	11000
3		Списано собівартість реалізованих комп'ютерів	902	281	50000
4	18.0.2020	Списано безнадійну дебіторську заборгованість за рахунок резерву сумнівних боргів	38	361	50000
5		Списано безнадійну дебіторську заборгованість, не покриту резервом сумнівних боргів	944	361	16000
6		Відображено безнадійну дебіторську заборгованість на позабалансі	071	-	66000
7	16.06.2023	Списано безнадійну дебіторську заборгованість із позабалансового рахунка	-	071	66000

*Джерело: розроблено автором.

З точки зору бухгалтерського обліку, такі транзакції вимагають спеціального відображення в облікових записах. Це включає списання сумнівних боргів з резерву, а також відображення прощеного боргу як іншого доходу або витрати, в залежності від обставин та політики

підприємства. Особливості такого відображення можна детально розглянути в табл.2.2.

З погляду податкового обліку, прощення боргу може мати наслідки для оподаткування, оскільки це може бути розглянуто як подарунок або інший дохід, що підлягає оподаткуванню. Тому, підприємства повинні враховувати відповідні податкові наслідки при таких транзакціях.

Таблиця 2.2

Облік списання грошової безнадійної дебіторської заборгованості у зв'язку з прощенням боргу працівнику (резерв сумнівних боргів створювався)*

№ з/п	Дата	Зміст операції	Бухгалтерський облік		Сума, грн
			Дт	Кт	
1	18.01.2022	Надано працівнику поворотну фінансову допомогу	377	311	10000
2	20.07.2023	Списано безнадійну дебіторську заборгованість за рахунок резерву сумнівних боргів	38	361	5000
3		Списано безнадійну дебіторську заборгованість, не покриту резервом сумнівних боргів	944	361	5000

*Джерело: розроблено автором.

У даному контексті розглядається випадок, коли ТОВ «ТДВ «Пасічнянський КНК ПрАТ «Івано-Франківськцемент» стикається зі списанням товарної дебіторської заборгованості після закінчення строку позовної давності. Ситуація розгортається наступним чином:

Укладення договору та передоплата: 01.03.2020 року ТОВ «ТДВ «Пасічнянський КНК ПрАТ «Івано-Франківськцемент» уклало договір із ТОВ «БТА» на купівлю будівельних матеріалів на суму 30000 грн (у тому числі ПДВ - 5000 грн). Перерахування коштів за ці будівельні матеріали відбулося 10.03.2020 року.

Невиконання умов договору: Згідно з умовами договору, ТОВ «БТА» повинно було відвантажити товар до 29.09.2020 року, проте постачання так і не відбулося.

Відсутність заходів щодо стягнення заборгованості та закінчення строку позовної давності: ТОВ «ТДВ «Пасічнянський КНК ПрАТ «Івано-Франківськцемент» не вживало заходів для стягнення заборгованості, і 30.09.2023 року сплив трирічний строк позовної давності, після чого заборгованість не може бути стягнута.

Списання заборгованості в бухгалтерському та податковому обліку: З огляду на ці обставини, підприємство має відобразити цю ситуацію у своєму бухгалтерському та податковому обліку, списавши заборгованість як безнадійну. Для детального розуміння особливостей такого відображення можна звернутися до табл. 2.3.

Цей випадок вимагає від бухгалтерії підприємства чіткого розуміння норм і стандартів обліку, а також знання законодавчих вимог щодо позовної давності. Правильне ведення обліку та своєчасне списання безнадійних боргів дозволяє підприємству забезпечити точність фінансової звітності та відповідність законодавчим нормам.

Таблиця 2.3

Облік списання товарної безнадійної дебіторської заборгованості, за якою сплив термін позовної давності*

№ з/п	Дата	Зміст операції	Бухгалтерський облік*		Сума, грн
			Дт	Кт	
Перерахування авансу					
1	10.03.2020	Перераховано кошти постачальнику	371	311	486000
2		Відображено податковий кредит із ПДВ (на підставі податкової накладної)	641	644	81000
Списання безнадійної дебіторської заборгованості					
3	30.09.2023	Списано безнадійну дебіторську заборгованість на витрати	944	371	486000
4		Нараховано компенсуючі податкові зобов'язання	644	641	81000
5		Відображено безнадійну дебіторську заборгованість на позабалансі	071	-	486000
6	30.09.2023	Списано безнадійну дебіторську заборгованість із позабалансового рахунка	-	071	486000

*Джерело: розроблено автором.

Отже, факт списання безнадійної дебіторської заборгованості полягає у визнанні того, що підприємство не зможе отримати економічні вигоди в майбутньому, цей вид боргу втратив свою корисність і не розглядається як актив.

2.2. Методологічні засади облікової та аудиторської оцінки дебіторської заборгованості

Сучасний ландшафт бухгалтерського обліку характеризується високою ступенем комплексності та необхідністю індивідуалізації підходів. Ключ до успішності облікових процедур полягає у глибокому розумінні та ефективному впровадженні організаційних стратегій. Це передбачає систематичне планування, аналіз та адаптацію облікових процесів з метою оптимізації їх функціонування відповідно до специфіки та цілей конкретного навчального об'єкта.

Для детального вивчення цих процесів, можна розглянути приклад приватного підприємства «ТДВ «Пасічнянський КНК ПрАТ «Івано-Франківськцемент», де облікові процедури організовані в строго структуровану систему. Така система є відображенням комплексного механізму, що включає в себе вимірювання, оцінку та управління обліковими процесами з метою досягнення максимальної ефективності. Вона базується на дотриманні встановлених технологій та методологій, що дозволяє підприємству відповідати чинним законодавчим вимогам і адаптуватися до індивідуальних потреб користувачів.

Важливо зазначити, що кожне підприємство стикається з унікальним набором організаційних, правових та технічних викликів, що впливають на їхню облікову систему. В результаті, стандартні процедури бухгалтерського обліку потребують гнучкості для інтеграції різноманітних аспектів і вимог користувачів, що є фундаментальним для підтримки оптимального рівня прозорості та ефективності в бухгалтерському обліку.

В динамічному полі бухгалтерського обліку, важливим аспектом є інтеграція договірних відносин у систему обліку. Зміст договорів і способи

їх відображення в обліку визначають ключові параметри для класифікації та обробки господарських операцій. Причому, визначення цих критеріїв перебуває в постійному розвитку.

Історично, можна виокремити три основні підходи до відображення договірних відносин у бухгалтерському обліку: італійський, німецький та американський. Італійський підхід розглядав договір як центральний об'єкт обліку, тоді як німецький підхід сприймав договір як актив, схожий на цінний папір. Американський підхід, у свою чергу, розділяв облік договорів та угод на дві окремі сфери (за даними [30, с. 19].

На сучасному етапі, дискусії щодо відображення договорів у бухгалтерському обліку продовжуються, як серед зарубіжних, так і серед вітчизняних науковців. Існує кілька позицій щодо цього питання. Перша позиція, прийнята в деяких країнах, полягає в тому, що обіцянки в рамках договору компенсують одна одну і не потребують відображення в обліку до моменту виконання хоча б однієї із сторін своїх зобов'язань [31, с. 277]. Друга позиція, підтримувана рядом міжнародних дослідників, стверджує, що договори мають бути відображені в обліку, якщо вони задовольняють певні критерії, такі як повне підлягання виконанню.

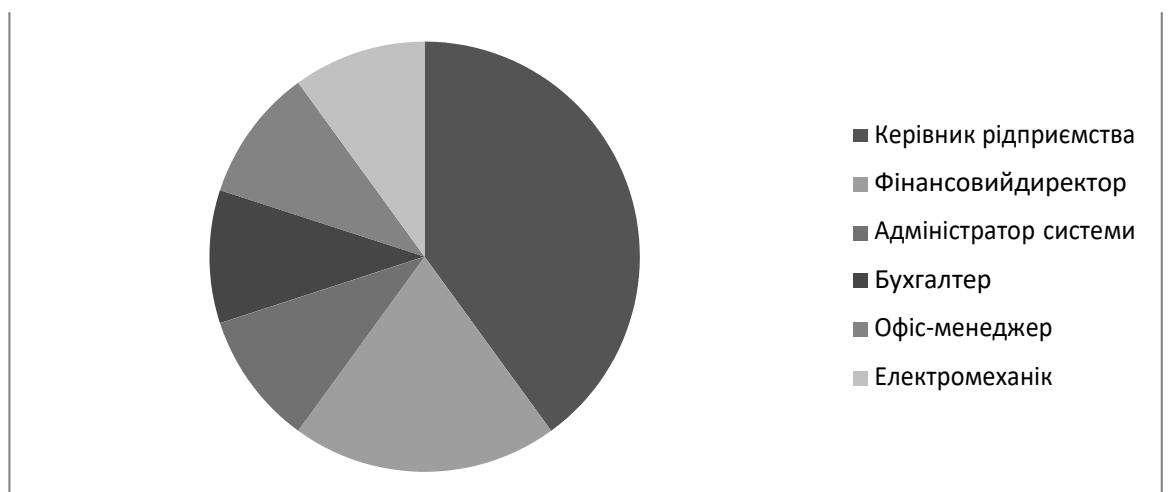
Це вказує на різноманітність підходів та методологій у бухгалтерському обліку, залежно від культурних, правових та економічних контекстів, що вимагає постійного аналізу та адаптації наукової думки.

В контексті сучасної бухгалтерської науки, особливу увагу приділяється вивченню характеристик і значущості контрактів. Значна увага фокусується на аналізі ймовірності досягнення потенційного доходу або економічних вигод, які виникають на підставі угод. Це включає детальне дослідження вимірювання величин активів із забезпеченням достатнього рівня надійності.

Окреме місце в дискусіях займає погляд, представлений дослідниками Т.А. Бутинцем [32] та О.М. Петруком [33], які висувають тезу про можливість виключення господарських договорів із системи

бухгалтерського обліку. Вони аргументують, що договори можуть виступати як самостійні бухгалтерські документи або факти господарської діяльності, що вимагають обліку, зокрема в контексті первинного бухгалтерського спостереження, особливо при укладенні консесуальних неухильних угод [33, с. 180-181]. Ця позиція важлива для розуміння, що облік, який фіксує лише операції, що впливають з договорів, а не самі договори та впливаючі з них права та обов'язки, може бути неповним.

Розгляд організаційних відносин у контексті централізованої та децентралізованої структури також є критичним. При централізованій моделі, керівники зберігають основну владу для прийняття рішень, тоді як децентралізація передбачає делегування повноважень на нижчі рівні управління. Наприклад, вивчене підприємство, що дотримується централізації, демонструє це через діаграму 2.2. Працівники, відповідальні за корпоративне управління бухгалтерським обліком, повинні мати глибокі знання та навички для ефективного ведення організаційних та адміністративних документів, включаючи розробку назв справ і забезпечення конфіденційності інформації.

Діаграма 2.2. Розподіл обов'язків на підприємстві*

*Джерело: розроблено автором.

Імплементація системи управлінського обліку в організаційну структуру підприємства представляє собою комплексний процес, що включає в себе ряд послідовних та взаємопов'язаних кроків. Цей процес вимагає від керівництва підприємства і фахівців з обліку високого рівня професійності та уважності при плануванні, впровадженні та подальшому управлінні системою. Ефективне використання принципів методології управлінського обліку є ключовим для досягнення цілей підприємства.

Специфіка обліку дебіторської заборгованості охоплює використання різноманітних рахунків, як-от 36 'Розрахунки з покупцями та замовниками', 18 'Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи', 37 'Розрахунки з різними дебіторами', 38 'Резерв сумнівних боргів', а також 34 'Короткострокові векселі одержані' у випадку забезпечення боргу векселем. Довгострокова дебіторська заборгованість, що виникає в результаті перетворення об'єктів нерухомості в фінансову оренду, має свою особливість в тому, що вона не формується протягом звичайного ділового циклу підприємства та передбачається до погашення у тривалому періоді, зазвичай протягом року з моменту формування балансу.

Аналіз та розрахунок довгострокової дебіторської заборгованості кожного дебітора здійснюється відповідно до її характеристик, таких як тип боргу та термін погашення. Зафіксувати і відслідковувати рух дебіторської заборгованості можливо за допомогою аналітичного реєстру розрахунків з дебіторами та синтетичного реєстру у формі журналу-ордера 3. Інформація про залишок на рахунку дебіторської заборгованості відображається у активній частині балансу, що є важливим для фінансової звітності підприємства [34].

Детальний аналіз оборотно-сальдової відомості по рахунку 361 за 2023 рік для ТОВ 'ТДВ Пасічнянський КНК ПрАТ Івано-Франківськцемент' пропонується до розгляду у Додатку Б.

В контексті управління дебіторською заборгованістю на прикладі ТОВ 'ТДВ Пасічнянський КНК ПрАТ Івано-Франківськцемент', можна виділити чотири основні стратегії рішень, які застосовуються після надання кредиту покупцю чи замовнику. Ці стратегії включають: оцінку кредитоспроможності дебітора, встановлення умов кредитування, моніторинг заборгованості та заходи щодо її погашення.

Ключовим аспектом управління дебіторською заборгованістю є встановлення чітких критеріїв для оцінки кредитоспроможності клієнтів. Це дозволяє знизити ризик неплатежів та оптимізувати кредитний портфель підприємства. Встановлення умов кредитування включає в себе визначення термінів погашення, процентних ставок та інших умов, що є ключовими для забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості підприємства.

Моніторинг заборгованості передбачає постійне відстеження статусу платежів та вчасне виявлення проблемних заборгованостей. Застосування відповідних заходів щодо погашення заборгованості включає в себе переговори з дебіторами, реструктуризацію боргу, а в деяких випадках і звернення до судових процедур.

Для наочного представлення цих стратегій рекомендується звернутися до рисунка 2.3, який ілюструє ключові етапи управління дебіторською заборгованістю на ТОВ 'ТДВ Пасічнянський КНК ПрАТ Івано-Франківськцемент'. Цей Рис. допомагає визначити оптимальні підходи до управління кредитними ризиками та ефективності кредитної політики підприємства.

Проаналізуємо детальніше різні групи ризиків, що пов'язані з дебіторською заборгованістю, які включають:

Профілактичні заходи: Ці заходи, які реалізуються до або в процесі укладення договорів з контрагентами, включають страхування ризиків, укладення договорів застави, залучення поручителів тощо.

Рис. 2.3. Рішення, що стосуються дебіторської заборгованості*

*Джерело: розроблено автором.

Передача відповідальності третім особам: Ця категорія охоплює варіанти, як-от продаж дебіторської заборгованості, для зменшення ризику.

Заходи після затримки платежу: Включають встановлення фактичного контакту з боржником, звернення до суду, клопотання про стягнення простроченої заборгованості та ініціювання процедури банкрутства.

Списання боргу: Охоплює випадки, де взаємні вимоги компенсують одна одну або випадки, коли заборгованість визнана безнадійною для стягнення [35].

У контексті аудиту дебіторської і кредиторської заборгованостей, розроблена наступна схема оптимізації ризиків:

Вибір методу ідентифікації ризиків: Важливий початковий етап, який визначає подальші дії.

Опрацювання системи організаційно-інформаційного забезпечення аудиту: Використання систематизованого підходу до збору та обробки інформації, як показано на рисунку 2.4.

Оцінка ефективності систем внутрішнього та зовнішнього контролю та аудиту.

Рейтингова оцінка дебіторів, кредиторів та підприємства 'ТДВ Пасічнянський КНК ПрАТ Івано-Франківськцемент' в цілому.

Застосування цієї схеми оптимізації дозволить аудиторам надавати достовірну інформацію про дебіторів і кредиторів, а також визначити напрямки зменшення ризиків у рамках аудиту.

Селекція адекватної форми бухгалтерського обліку є критичним аспектом у фінансовому управлінні будь-якого підприємства, як це впливає з прикладу ТОВ 'ТДВ Пасічнянський КНК ПрАТ Івано-Франківськцемент', що використовує комп'ютеризовану форму обліку через програмне забезпечення '1С: Бухгалтерія 8'.

Комп'ютеризація бухгалтерського обліку вносить суттєві переваги в управління фінансами підприємства. Цей підхід сприяє зниженню складності облікових процедур, підвищує надійність і точність обробки фінансових даних та ефективність отриманої інформації. Крім того, комп'ютерний облік забезпечує інтеграцію різних видів бухгалтерських операцій, спрощує процеси обліку та статистики, тим самим значно поліпшуючи управління корпоративною діяльністю.

Застосування автоматизованих систем, як '1С: Бухгалтерія 8', відіграє важливу роль у забезпеченні своєчасності і актуальності фінансової інформації, що є невід'ємною частиною прийняття обґрунтованих управлінських рішень та підготовки точної фінансової звітності.

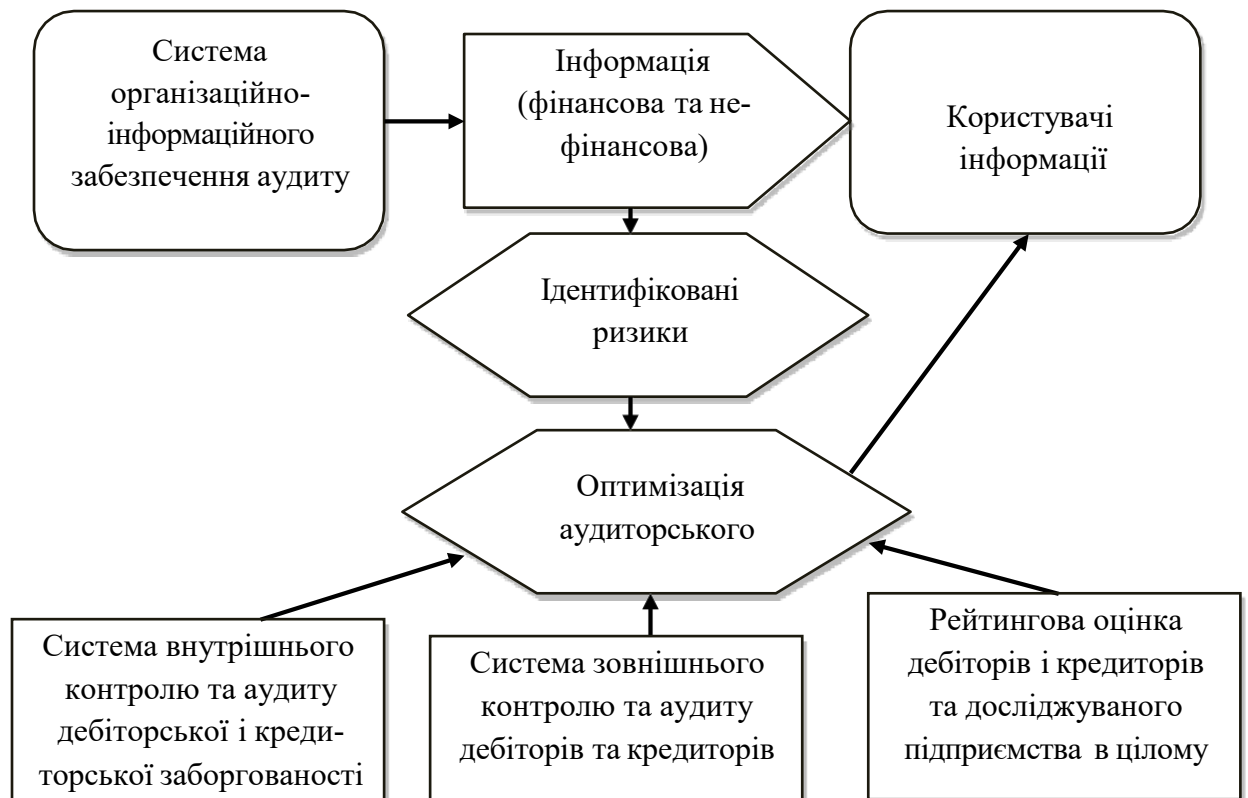

Рис. 2.4. Схема оптимізації аудиторських ризиків при аудиті дебіторської і кредиторської заборгованості*

*Джерело: розроблено автором

Комп'ютерний облік відрізняється вбудованими бухгалтерськими алгоритмами, що дозволяють автоматично формувати корпоративні бухгалтерські записи. Це також включає здатність вести паралельний облік за різними стандартами на основі одних і тих же даних, що забезпечує багатогранність оцінок та показників. Крім того, комп'ютерний облік сприяє оперативному формуванню внутрішніх та зовнішніх звітів відповідно до вимог управлінського персоналу [36].

У контексті фінансового управління, дебіторська заборгованість значно впливає на фінансовий стан суб'єктів господарювання. Затримка в платежах призводить до того, що грошові кошти вилучаються з економічного обороту, що негативно позначається на фінансових показниках підприємства. Прострочена дебіторська заборгованість, строк

позовної давності якої минув, стає збитком для підприємства, оскільки її необхідно віднести на витрати.

З огляду на це, методологія аудиту дебіторської заборгованості вимагає ретельного підходу. Незважаючи на те, що кожен аудитор має свободу вибору методики аудиту, чітко визначені цілі та методи аудиту спрощують процес і забезпечують повноту та точність інформації. Тому, акцент на вивченні та розвитку методів аудиту дебіторської заборгованості є ключовим для ефективного фінансового управління. Аудиторська робота вимагає аналізу великих обсягів інформації для забезпечення контролю та прийняття обґрунтованих рішень.

Аналітичний огляд дебіторської заборгованості вимагає значних ресурсів та часу, проте її вивчення є невід'ємною частиною фінансового аналізу підприємства. Дебіторська заборгованість відіграє ключову роль у визначенні поточної та майбутньої платоспроможності підприємства, а також у діагностиці факторів, що впливають на її зміни. Оцінка кількісних і якісних трендів у фінансовому стані підприємства є критичною для розуміння його перспектив розвитку [37].

Аудит дебіторської заборгованості має значний вплив на фінансове планування та стратегію підприємств різних форм власності. Цей процес сприяє структуризації інформації, забезпечуючи прозорість та достовірність даних по розрахункових операціях з дебіторами. Результати аудиту впливають на сьогоденні управлінські рішення, які визначають майбутнє підприємства.

В рамках обраної облікової політики, на підприємстві 'ТДВ Пасічнянський КНК ПрАТ Івано-Франківськцемент' організація аналітичного обліку здійснюється з метою надання управлінському персоналу актуальної і повної інформації про стан розрахунків з дебіторами та кредиторами. Це має на меті оптимізувати обсяг заборгованості та забезпечити її своєчасне погашення.

2.3. Напрямки оптимізації методологічних підходів до обліку та аудиту дебіторської заборгованості на організаційному рівні

Структурування ефективної внутрішньої контрольної системи виявляється одним з фундаментальних аспектів управління підприємством. Термін 'організація' у цьому контексті охоплює як процес, так і феномен створення та вдосконалення системи внутрішнього контролю, що призначена для забезпечення надійної інформації, необхідної для управлінського рішення та звітності.

Раціональне поєднання різноманітних методів та технік контролю може значно підвищити ефективність системи внутрішнього контролю. Такі методи як аудит, інвентаризація, докладна перевірка, розслідування, внутрішній аудит, та економічний аналіз є ключовими компонентами цього процесу. Організація контролю може бути здійснена через безперервні, вибіркові, комбіновані методи, а також з використанням комп'ютерних технологій.

Організаційна схема внутрішнього контролю може бути представлена відповідно до рисунку 2.5. У досліджуваному підприємстві практичний досвід створення служб внутрішнього контролю відсутній. Враховуючи це, при формуванні системи внутрішнього контролю, важливо зосередитися на таких аспектах як економічна ефективність, механізм відшкодування комісії за аудит, розмір підприємства та його фінансові можливості. Важливим кроком є розробка внутрішнього документа 'Організаційні положення про внутрішню систему контролю', що включає планування роботи та стандартизацію діяльності служб внутрішнього аудиту.

Структура цього документа може включати розділи:

- загальні питання;
- організація служби внутрішнього контролю';
- напрямки діяльності служб внутрішнього контролю' (методи внутрішнього контролю).

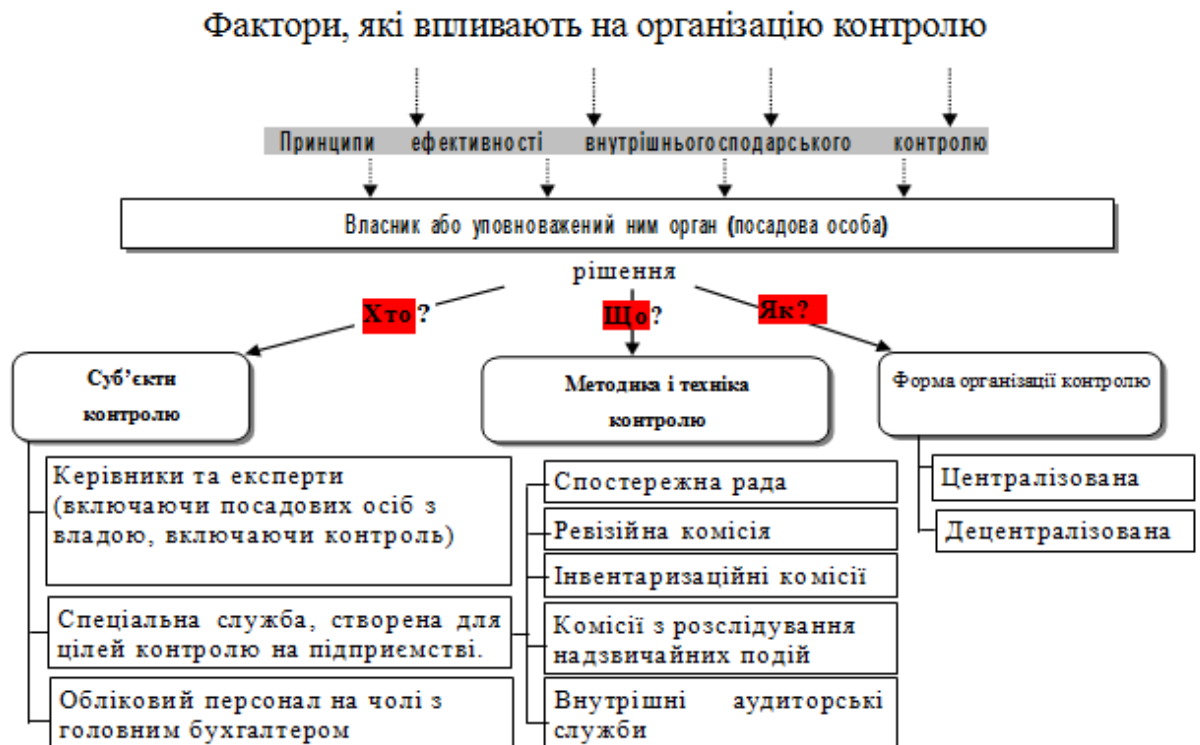

Рис.2.5. Організація внутрішньогосподарського контролю на підприємстві*

*Джерело: розроблено автором.

В рамках внутрішньої аудиторської діяльності, посадові інструкції мають важливе значення для чіткого окреслення функціональних обов'язків аудиторів. Документація має забезпечувати аудиторам повний доступ до необхідної інформації, щоб вони могли ефективно виконувати свої завдання та відповідати за якість контролю.

Основною метою внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості є забезпечення достовірності та об'єктивності інформації про стан розрахунків підприємства. Ключові завдання контролю включають оцінку належності та ефективності процедур обліку, аналізу та управління ризиками, пов'язаними з дебіторською заборгованістю. Важливо також відслідковувати зміни у фінансовому стані підприємства, які можуть виникнути через зміни в обсягу та структурі дебіторської заборгованості.

Деталізація цих завдань та мети контролю внутрішнім аудитом представлена на рисунку 2.6. Такий підхід дозволяє глибше зрозуміти

механізми контролю та їх роль у забезпеченні фінансової прозорості та стабільності підприємства.

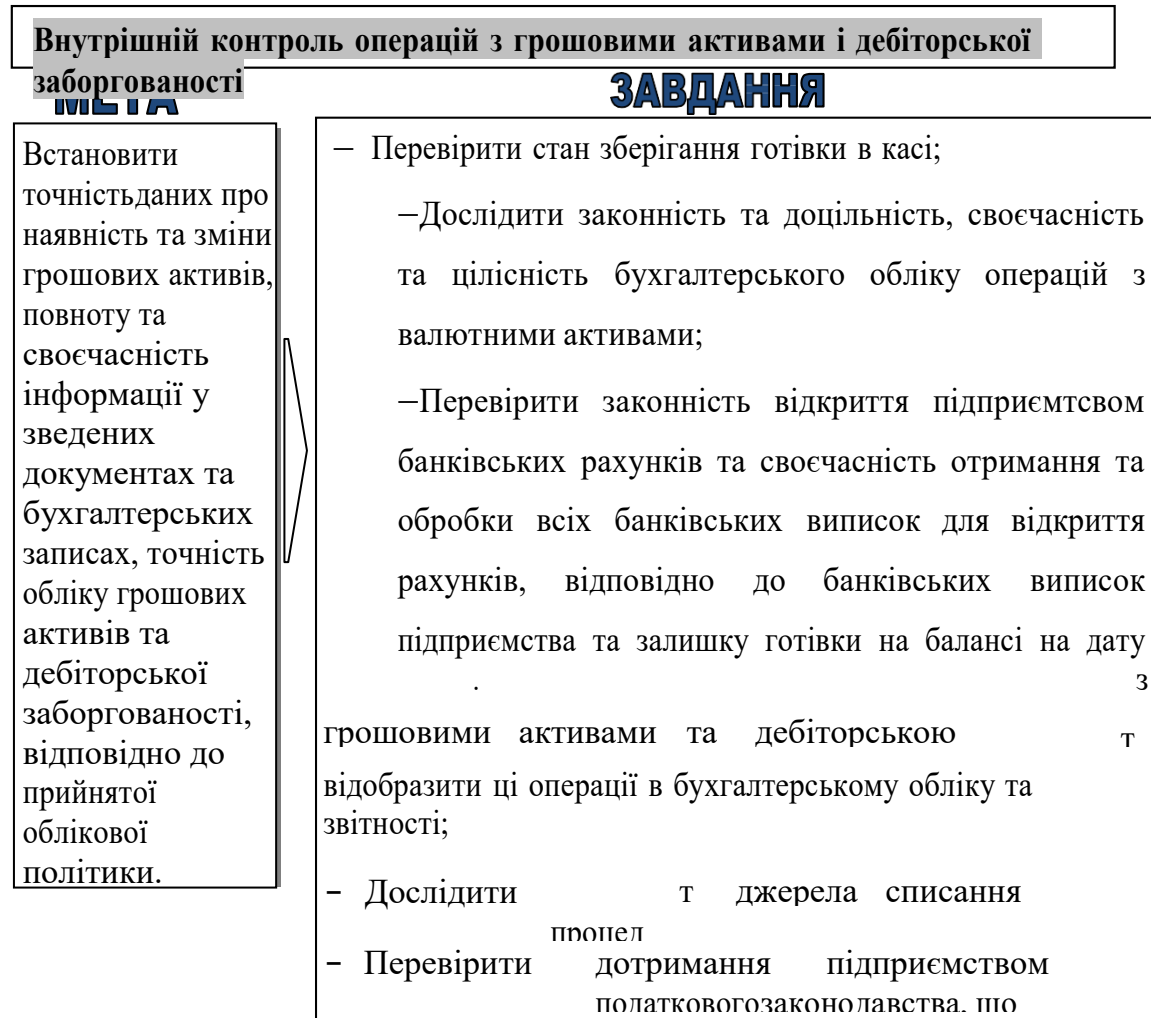

Рис. 2.6. Мета і завдання контролю операцій з грошовими активами та дебіторської заборгованості*

*Джерело: розроблено автором.

Стратегічне значення планування внутрішнього контролю за дебіторською заборгованістю відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності та прозорості підприємства. У цьому контексті, специфічні процедури внутрішнього контролю, що включають аудити та бухгалтерські операції, є надзвичайно важливими для моніторингу та аналізу дебіторської заборгованості.

В Табл. 2.4. дод. Е. представлені деталізовані рекомендовані процедури внутрішнього контролю. Ці процедури відіграють важливу роль у виявленні та усуненні потенційних ризиків, пов'язаних з дебіторською

заборгованістю, на ТОВ 'ТДВ Пасічнянський КНК ПрАТ Івано-Франківськцемент'. Використання цих методів дозволяє підприємству оптимізувати свої фінансові ресурси та підвищити ефективність управлінського рішення.

Таким чином, розробка та виконання плану внутрішнього контролю є фундаментальною для забезпечення фінансової безпеки підприємства, особливо у сфері управління дебіторською заборгованістю. Це не тільки сприяє підтримці стабільного фінансового стану, але й гарантує комплексний підхід до оцінки та управління внутрішніми ризиками.

В контексті фінансового управління, планування та реалізація процедур внутрішнього контролю за дебіторською заборгованістю є імперативом для забезпечення ефективності корпоративних фінансів. Залежно від специфіки дебіторської заборгованості, необхідно розробити деталізовані методики контролю, які відображені в Табл. 2.4.

На підприємстві 'ТДВ Пасічнянський КНК ПрАТ Івано-Франківськцемент' застосовується активний рахунок 36 'Розрахунки з покупцями і замовниками', який має кілька субрахунків для різних категорій дебіторів. Це включає рахунки 361 'Розрахунки з вітчизняними покупцями і замовниками', 362 'Розрахунки з іноземними покупцями і замовниками', та інші. Проте, існує потреба у більш детальному розподілі, що включає рахунки для відстроченої та простроченої заборгованості, які можна поділити на додаткові аналітичні рахунки, такі як 3611, 3612, 3613 для вітчизняних покупців та 3621, 3622, 3623 для іноземних покупців.

Враховуючи заборгованість, особливий наголос слід зробити на аналізі простроченої заборгованості, що вимагає оперативного втручання для зменшення ризиків. У звітності підприємства пропонується додати окремий рядок у балансі для відображення простроченої дебіторської заборгованості, що підвищить інформативність та допоможе в аналізі майбутніх економічних відносин з дебіторами.

Також необхідно розробити заходи для вдосконалення бухгалтерського обліку та аудиту розрахунків з покупцями. У цьому аспекті, слід звернути увагу на другий розділ активу балансу, де були зроблені певні доповнення (табл. 2.5), щоб забезпечити глибший аналіз та контроль за дебіторською заборгованістю.

Таблиця 2.5

Запропонована форма II розділу активу балансу (звіту про фінансовий стан)*

II. Оборотні активи			
Запаси	1100		
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125		
у т.ч. прострочена дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1126		
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130		
з бюджетом	1135		
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155		
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165		
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195		

*Джерело: розроблено автором.

Управління дебіторською заборгованістю є важливим аспектом фінансового менеджменту на будь-якому підприємстві, включаючи 'ТДВ Пасічнянський КНК ПрАТ Івано-Франківськцемент'. Вивчення проблематики та розробка ефективних заходів є ключовими для забезпечення фінансової стабільності та підтримки ліквідності. Ось деякі з запропонованих методів:

Застосування методу розрахунку з покупцями із застосуванням дострокової знижки, який є широко використовуваним у країнах з розвинутими ринковими відносинами.

Створення резерву сумнівних боргів на основі інвентаризації дебіторської заборгованості, що дозволяє планувати можливі фінансові втрати в кінці року перед складанням звітності.

Розширення бази покупців та клієнтів для зниження ризику дефолту по одному або декільком дебіторам.

Посилення контролю за заборгованістю, з особливим акцентом на прострочену непогашену заборгованість, що допоможе своєчасно виявляти та реагувати на потенційні ризики.

Моніторинг потенційних боржників для вчасного виявлення фінансових невідповідностей.

Регулярний контроль частки дебіторської заборгованості в загальному обороті підприємства [39].

Значущість цих проблем та заходи щодо їх вирішення на підприємстві 'ТДВ Пасічнянський КНК ПрАТ Івано-Франківськцемент' представлені на рисунку 2.7. Цей підхід сприяє глибшому розумінню викликів у сфері управління дебіторською заборгованістю та визначає шляхи їх ефективного вирішення.

В контексті сучасного бізнес-середовища, ефективне управління та облік дебіторської заборгованості набуває вирішального значення. Наше дослідження виявило певні недоліки в системах обліку дебіторської заборгованості, що вимагають негайного втручання. Відповідно до останніх даних існує проблема узгодження теоретичних та практичних аспектів обліку дебіторської заборгованості, особливо у визначенні її сутності та класифікації.

Перш за все, критично важливо розробити та впровадити зміни до Положення (Стандарту) Бухгалтерського Обліку (П(С)БО) 10. Ці зміни повинні вирішити проблему суперечностей у сутності дебіторської заборгованості та її класифікації, які були виявлені в нашому дослідженні [40]/

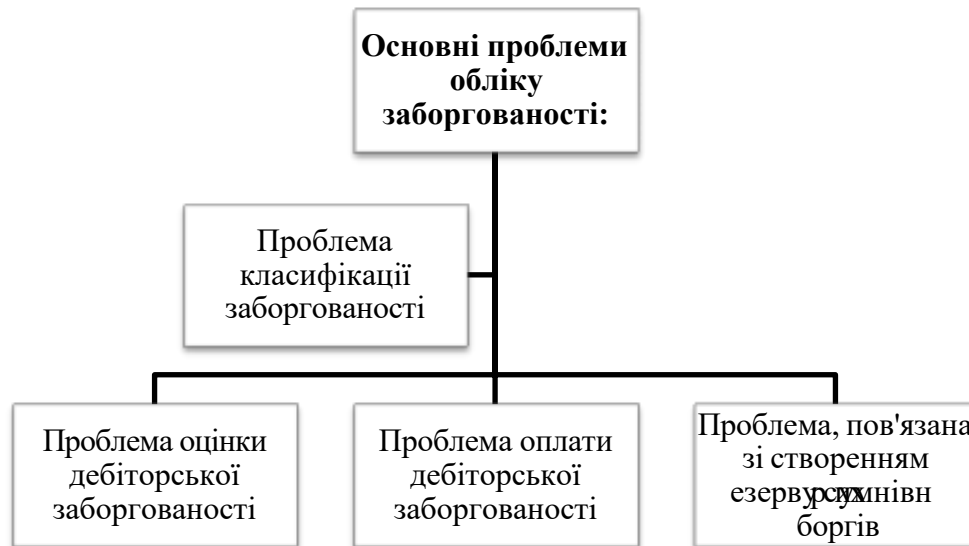

Рис. 2.7- Основні проблеми обліку дебіторської заборгованості*

*Джерело: розроблено автором.

Далі, важливою є побудова ефективного механізму внутрішнього контролю дебіторської заборгованості. Такий підхід допоможе виявляти та запобігати потенційним фінансовим ризикам. Пропонується використовувати диференційований підхід до аналітичного обліку дебіторської заборгованості, враховуючи критерії, такі як термін погашення заборгованості та дотримання умов погашення/

З метою підвищення точності та прозорості фінансової звітності, пропонується внести зміни до бухгалтерського балансу (Звіту про фінансовий стан), додавши рядок 1126, який окремо відображатиме прострочену дебіторську заборгованість за товари, роботи, послуги.

Крім того, на прикладі ТОВ «ТДВ «Пасічнянський КНК ПрАТ «Івано-Франківськцемент» виявлено, що, незважаючи на загалом високий рівень обліку дебіторської заборгованості, існують певні недоліки, які потребують корекції. Впровадження рекомендованих змін дозволить оптимізувати процеси обліку та контролю, забезпечивши своєчасне та повне отримання інформації про стан розрахунків з дебіторами.

Отже, необхідність вдосконалення існуючих підходів до обліку дебіторської заборгованості. Через внесення відповідних змін у нормативні документи та практики обліку, можна значно підвищити ефективність управління фінансовими ресурсами. Ці зміни також допоможуть уникнути фінансових ризиків та забезпечити більшу прозорість у фінансовій звітності.

Висновки до розділу 2

У другому розділі дослідження проаналізовані існуючі підходи до обліку дебіторської заборгованості, виявляючи ключові недоліки в цій системі. На основі останніх досліджень, можна констатувати, що сучасні практики обліку не в повній мірі відображають складність та динаміку дебіторської заборгованості.

.1 Значну увагу слід звернути на внесення змін до Положення (Стандарту) Бухгалтерського Обліку (П(С)БО) 10. Основною проблемою є суперечливість в трактуванні сутності та класифікації дебіторської заборгованості, а також недостатня регуляція методів формування резерву сумнівної заборгованості.

В контексті вітчизняних підприємств, ключовим є розробка ефективних механізмів внутрішнього контролю дебіторської заборгованості. Це включає в себе не лише ідентифікацію потенційних ризиків, але й впровадження системи аналітичного обліку, орієнтованої на окремі категорії дебіторської заборгованості, зокрема, з огляду на термін погашення та виконання умов погашення.

2. Пропонується конкретні рекомендації щодо розширення бухгалтерського обліку, включаючи відкриття аналітичних рахунків до рахунків 361 та 362. Ці рахунки можуть бути поділені на підкатегорії: для вітчизняних покупців (наприклад, 3611, 3612, 3613) та для іноземних покупців (наприклад, 3621, 3622, 3623), кожен з яких відображатиме різні

стадії заборгованості: не наступний термін платежу, відстрочена заборгованість, прострочена заборгованість.

В сучасному економічному контексті України, існуючі методики обліку дебіторської заборгованості, визначені чинним законодавством, часто не відповідають вимогам ефективного управління. За даними останніх досліджень, часті випадки прийняття управлінських рішень на основі недостатньої інформованості про стан розрахунків між суб'єктами господарської діяльності підкреслюють цю проблему.

3. Пропонується розширити методики формування управлінської звітності, забезпечуючи більшу деталізацію та інформативність даних обліку. Це включає в себе внесення конкретних змін у бухгалтерські та аудиторські стандарти, спрямованих на поліпшення якості фінансової звітності.

Особливе значення в цьому контексті набуває удосконалення аудиту дебіторської та кредиторської заборгованостей. В умовах зростаючих ризиків діяльності, особливо для підприємств технічного обслуговування, ефективний аудит є критичним для антикризового управління. Необхідність пошуку аргументів та отримання аудиторських доказів щодо доцільності, відповідності та достатності відображення дебіторської та кредиторської заборгованостей у фінансовій звітності стає важливішою

Проналізовано та систематизовано особливості аналітичних процедур, які використовуються під час аудиту цих об'єктів. Це дозволить аудиторам своєчасно виявляти незвичайні відхилення, знизити величину аудиторського ризику та оптимізувати обсяг детальних перевірок. Водночас, такий підхід сприятиме вчасному інформуванню управлінців про потенційні проблеми, зокрема про прострочену заборгованість, та створить сприятливі умови для ефективного управління підприємством.

Цей аналіз вказує на важливість удосконалення існуючих практик обліку та аудиту дебіторської заборгованості в Україні. Внесення пропонованих змін допоможе забезпечити більш точне та деталізоване

відображення фінансової інформації, що є критичним для ефективного управління та зниження ризиків у бізнес-процесах.

РОЗДІЛ III

АНАЛІЗ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ

3.1 Кількісний та якісний аналіз динаміки дебіторської заборгованості

У контексті сучасних вимог до фінансової звітності та управління, ключовим елементом є аналіз оборотних активів, зокрема, детальне дослідження дебіторської заборгованості. Цей аспект вимагає особливої уваги до змін у її обсязі, структурі та якості, оскільки вона впливає на ліквідність і фінансову стабільність підприємства.

Дебіторська заборгованість у практиці економічного аналізу розглядається як тимчасово вилучені з господарського обігу кошти. Її вплив на фінансовий стан підприємства стає вирішальним: чим швидше підприємство отримує платежі від своїх покупців, тим вище його ліквідність і стабільність. Таким чином, керівництво має зосередити свою увагу на ефективному управлінні дебіторською заборгованістю, адже це безпосередньо впливає на ключові фінансові показники підприємства.

Інформаційно-аналітична база для оцінки дебіторської заборгованості полягає у використанні даних аналітичного обліку. Це дозволяє визначити характер, причини та терміни виникнення заборгованості, а також її структуру і динаміку. Подальший економічний аналіз включає оцінку даних бухгалтерського балансу за різні звітні періоди, вивчаючи зміни у розмірах дебіторської заборгованості, як у абсолютних, так і у відносних показниках.

Важливо врахувати, що розмір дебіторської заборгованості на сучасних підприємствах визначається цілим спектром об'єктивних та суб'єктивних факторів. Вивчення цих факторів дозволяє розробити стратегії для регулювання розмірів заборгованості, знаходячи оптимальне співвідношення між рентабельністю та ризиком (див. рис. 3.1). Такий

підхід не тільки сприяє підвищенню фінансової стабільності підприємства, але й покращує його платоспроможність та кредитоспроможність.

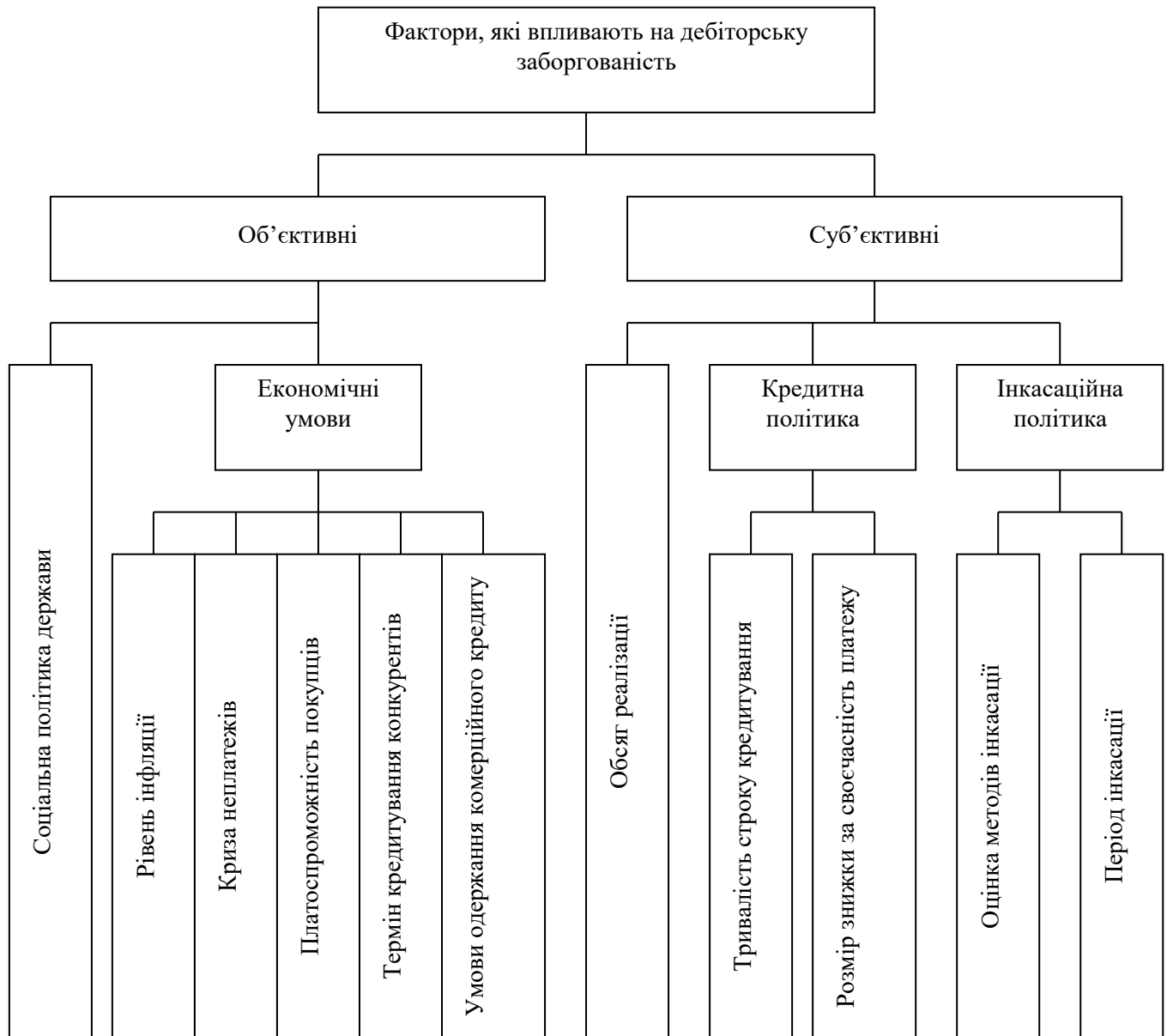

Рис. 3.1. Структурно-логічна схема дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги

Джерело: розроблено автором на основі джерела [44].

Поглиблений аналіз дебіторської заборгованості важливий для розуміння фінансової стійкості підприємства. Цей процес включає оцінку впливу як внутрішніх (кредитна політика, структура розрахунків, методи контролю), так і зовнішніх факторів (економічний стан країни, стан ринку, фінансова стабільність) [9].

Оцінка стану дебіторської заборгованості на прикладі ТОВ «ТДВ «Пасічнянський КНК ПрАТ «Івано-Франківськцемент» вимагає реалізації комплексного кількісного аналізу. Етапи такого аналізу включають горизонтальний і вертикальний аналіз балансових показників. Горизонтальний аналіз дозволяє оцінити абсолютні відхилення і темпи зростання, тоді як вертикальний аналіз фокусується на відносній частці кожного елемента у загальній структурі балансу.

Для детального розуміння динаміки дебіторської заборгованості ТОВ «ТДВ «Пасічнянський КНК ПрАТ «Івано-Франківськцемент» за період з 2020 по 2022 рік, будемо аналітичні Табл. 3.1 - 3.3.

Таблиця 3.1

Горизонтальний та вертикальний аналіз дебіторської заборгованості балансу ТОВ «ТДВ «Пасічнянський КНК ПрАТ «Івано-Франківськцемент» станом на 31 грудня 2022 р., тис.грн.

Стаття балансу	Рядок балансу	На початок періоду	На кінець періоду	Горизонтальний аналіз		Вертикальний аналіз		
				В абсолютній сумі, гр.2-3	Відносне відхилення, % (гр.2./гр.1)* 100-100	на початок звітного періоду, %	на кінець звітного періоду, %	Відхилення, гр.6-гр.5
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	265,00	280,00	15,00	5,69	7,69	8,21	0,52
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	4,00	51,00	47,00	1160,98	0,12	1,51	1,39
За виданими авансами	1130	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
З нарахованих доходів	1140	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
З внутрішніх розрахунків	1145	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	89,00	89,00	0,00,00	0,00	2,58	2,61	0,03
Усього дебіторської заборгованості	-	358,00	421,00	63	1166,66	10,38	12,33	1,94
Баланс	280	3454	3418	-36	-1,05	100,00	100,00	-

Джерело: розроблено автором.

Аналіз цих таблиць демонструє важливі тенденції, такі як відсутність певних видів заборгованості та зростання інших. Це вказує на необхідність більш гнучкого підходу до управління дебіторською заборгованістю.

Важливим виявилось збільшення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, яке відображає зростання обсягів виконаних робіт. Наприклад, у 2021 році заборгованість зросла на 113 тис. грн. (7,69% від валюти балансу), а у 2022 році – на додаткові 15 тис. грн. (8,21% від валюти балансу).

Таблиця 3.2

Горизонтальний та вертикальний аналіз дебіторської заборгованості балансу ТОВ «ТДВ «Пасічнянський КНК ПрАТ «Івано-Франківськцемент»» станом на 31 грудня 2021 р., тис.грн.

Стаття балансу	Рядок балансу	На початок періоду	На кінець періоду	Горизонтальний аналіз		Вертикальний аналіз		
				в абсолютній сумі, гр.2-гр.1	відносне відхилення, % (гр.2./гр.1)*100-100	на початок звітного періоду, %	на кінець звітного періоду, %	відхилення, гр.6-гр.5
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	15200,00	265,00	113,00	74,21	3,73	7,69	3,96
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	6,00	4,00	- 2,00	-29,31	0,14	0,12	-0,02
За виданими авансами	1130	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
З нарахованих доходів	1140	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
З внутрішніх розрахунків	1145	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	89	89	0,00	0,00	2,18	2,58	0,40
Усього дебіторської заборгованості		247	358	111,00	44,90	6,05	10,38	4,33
Баланс	280	4085,00	3454,00	-631,00	-15,44	100,00	100,00	-

Джерело: розроблено автором.

Горизонтальний та вертикальний аналіз дебіторської заборгованості

балансу ТОВ «ТДВ «Пасічнянський КНК ПрАТ «Івано-Франківськцемент»» станом на 31 грудня 2020 р., тис.грн.

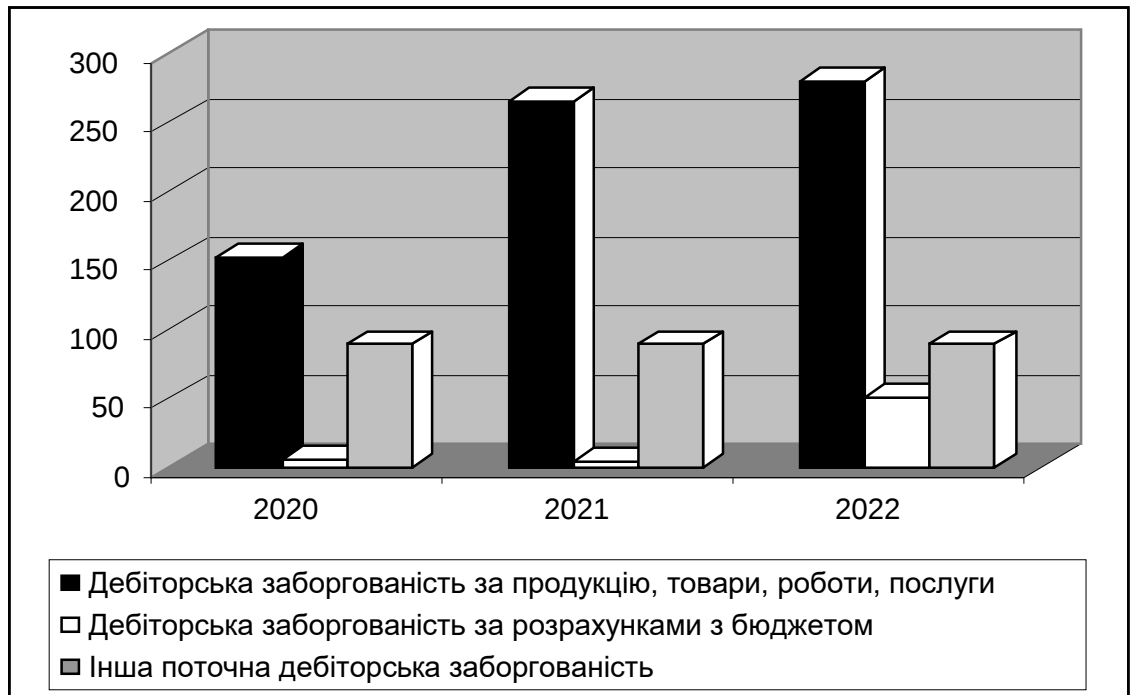
Стаття балансу	Рядок балансу	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Горизонтальний аналіз		Вертикальний аналіз			
				на	у	звітний	тн	ог	ня
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	126,00	152,00	26,00	20,19	3,18	3,73	0,55	
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	7,00	6,00	- 1,00	-15,94	0,17	0,14	-0,03	
За виданими авансами	1130	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
З нарахованих доходів	1140	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
З внутрішніх розрахунків	1145	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	93,00	89	- 4,00	-4,09	2,33	2,18	-0,15	
Усього дебіторської заборгованості	-	226,00	24,007	21м	0,16	5,68	6,05	0,37	
Баланс	280	3988,00	4085,00	97,00	2,44	100,00	100,00	-	

Джерело: розроблено автором.

Детальний аналіз дебіторської заборгованості вимагає розгляду її динаміки та структури. Зокрема, з'ясування змін у розмірі та питомій вазі дебіторської заборгованості у валюті балансу є ключовим для оцінки фінансової стратегії ТОВ «ТДВ «Пасічнянський КНК ПрАТ «Івано-Франківськцемент»». Аналіз даних за 2020-2022 роки (див. табл. 3.1 - 3.3) показує, що попри стабільність загальної суми іншої поточної дебіторської заборгованості, її відносна вага у балансі зростає, що свідчить про потенційні проблеми в кредитній політиці.

Найвищу питому вагу у структурі дебіторської заборгованості займає дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, і спостерігається її збільшення протягом досліджуваного періоду. За даними горизонтального

та вертикального аналізу (рис. 3.2), можна визначити критичні точки, що потребують втручання керівництва для оптимізації кредитної політики.

**Рис. 3.2. Динаміка дебіторської заборгованості ТОВ «ТДВ
«Пасічнянський КНК ПрАТ «Івано-Франківськцемент»»
за 2020 - 2022 рр.**

Джерело: розроблено автором.

Збереження стабільної суми іншої поточної дебіторської заборгованості, при цьому збільшуючи її питому вагу, вказує на потенційну безнадійність цих боргів. Відсутність активних дій зі стягнення цієї заборгованості може свідчити про недостатність заходів контролю та вимагає негайного реагування, в тому числі шляхом виставлення претензій та створення резерву сумнівних боргів.

Крім того, аналіз структури дебіторської заборгованості виявляє зростання заборгованості по розрахунках з бюджетом, що може бути індикатором змін у господарській діяльності або фінансовій стратегії підприємства. Відсутність заборгованості за векселями одержаними та за виданими авансами може свідчити про зниження рівня довіри до підприємства з боку його партнерів.

Загалом, ці результати аналізу вказують на необхідність перегляду та оптимізації кредитної політики, у тому числі шляхом підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю та посилення контролю за фінансовими розрахунками. Такий підхід дозволить забезпечити кращий фінансовий стан та підвищити ліквідність оборотних активів підприємства.

3.2 Вивчення ефективності погашення дебіторської заборгованості та критеріїв оцінки платіжного білансу

Значення дебіторської заборгованості у контексті управління оборотним капіталом та фінансової стабільності підприємства є значним. Вона безпосередньо впливає на ліквідність та оборотність капіталу, інвестованого в оборотні активи. Розмір цієї заборгованості обумовлюється факторами, як то обсяг реалізації, умови розрахунків з покупцями, терміни відтермінування платежів, платіжна дисципліна покупців та організація систематичного контролю за процесом дебіторської та претензійної роботи на підприємстві.

Зростання дебіторської заборгованості може вказувати на неефективність кредитної політики підприємства, збільшення обсягів реалізації або фінансові труднощі покупців. З іншого боку, зменшення дебіторської заборгованості може бути ознакою покращення платіжної дисципліни, але також може свідчити про зниження обсягів реалізації, що може бути індикатором зниження ділової активності підприємства.

Зростання або зменшення дебіторської заборгованості не завжди може бути однозначно оцінено як позитивне чи негативне явище. Важливо розрізняти між нормальною та простроченою заборгованістю. Прострочена заборгованість створює фінансові виклики, оскільки вона

обмежує доступ до фінансових ресурсів, необхідних для операційної діяльності, як-от закупівлі виробничих запасів, виплати заробітної плати.

Крім того, заморожені кошти у дебіторській заборгованості знижують оборотність капіталу та можуть призвести до зниження рентабельності. Прострочена дебіторська заборгованість також підвищує ризик непогашення боргів, що може негативно впливати на прибутковість підприємства.

Відповідно, управління дебіторською заборгованістю вимагає від підприємства вжиття ефективних заходів для мінімізації термінів погашення заборгованості, в тому числі через забезпечення строгого контролю за виконанням грошових зобов'язань та вдосконалення претензійної роботи. Це допоможе підтримувати адекватний рівень ліквідності та стабілізувати фінансовий стан підприємства.

Аналітичний огляд дебіторської заборгованості вимагає системного визначення групи показників, що відображають її стан та динаміку. Це включає не тільки кількісну, але й якісну оцінку заборгованості, яка надає важливу інформацію щодо фінансової ефективності підприємства.

Один із ключових етапів аналізу полягає у визначенні коефіцієнта відволікання обігових коштів у поточну дебіторську заборгованість. Цей коефіцієнт є індикатором, який дозволяє оцінити, яка частка оборотних коштів підприємства тимчасово «заморожена» у вигляді дебіторської заборгованості. Він розраховується за формулою (3.1), яка враховує відношення поточної дебіторської заборгованості до загальної суми обігових коштів за звітний період [48, с.201]:

$$KВOKУПДЗ = \frac{ЗСПДЗ}{ЗСОК} \quad (3.1)$$

де, *КВOKУПДЗ* - коефіцієнт відволікання обігових коштів у поточну дебіторську заборгованість;

ЗСПДЗ - загальна сума дебіторської заборгованості;

ЗСОК - загальна сума оборотних активів.

Аналіз частки дебіторської заборгованості у загальному обсязі поточних активів є критичним для оцінки фінансової стабільності підприємства. Цей показник відображає, яка пропорція загальних поточних активів вкладена в дебіторську заборгованість, а також дозволяє прослідкувати динаміку зміни цієї частки протягом аналізованого періоду. Для більш детального розуміння цього аспекту можна провести розрахунок відповідного коефіцієнта, представленого у Табл. 3.4.

Висока частка дебіторської заборгованості у загальному обсязі поточних активів може свідчити про підвищений ризик ліквідності, оскільки значна частина ресурсів підприємства залучена в операції, які можуть мати затримки у погашенні. Така ситуація може вказувати на потребу оптимізації кредитної політики та покращення управління дебіторською заборгованістю.

З іншого боку, зменшення частки дебіторської заборгованості може бути індикатором покращення платіжної дисципліни покупців, а також ефективності процесів стягнення боргів. Проте, потрібно також враховувати, що надмірне зниження цієї частки може вказувати на зниження обсягів продажів чи надмірно консервативну кредитну політику.

Таблиця 3.4

Розрахунок коефіцієнта відволікання обігових коштів у поточну дебіторську заборгованість у 2020 - 2022 рр., тис.грн.

Підприємство	Роки		
	2020	2021	2022
ТОВ «ТДВ «Пасічнянський КНК ПрАТ «Івано-Франківськцемент»»»»	0,53	0,47	0,61

Джерело: розроблено автором.

Отже, регулярний аналіз частки дебіторської заборгованості у структурі поточних активів є важливим для забезпечення балансу між ризиками та можливостями, пов'язаними з управлінням дебіторською заборгованістю, а також для підтримки оптимального рівня ліквідності підприємства.

За результатами аналізу, коефіцієнт відволікання обігових коштів у дебіторську заборгованість для ТОВ «ТДВ «Пасічнянський КНК ПрАТ «Івано-Франківськцемент» демонструє значну частку оборотних коштів, які «заморожені» у різних видах дебіторської заборгованості. Такий високий показник є індикатором фінансових ризиків, оскільки велика частка оборотних коштів не використовується ефективно, що може негативно вплинути на ліквідність та фінансову гнучкість підприємства. Відсутність позитивних тенденцій у даній ситуації за досліджуваний період є тривожним сигналом.

Ключовим узагальнюючим показником дебіторської заборгованості є її оборотність, яка виступає як мірник ліквідності та якості дебіторської заборгованості. Оборотність дебіторської заборгованості визначається як здатність підприємства ефективно управляти своїми дебіторськими зобов'язаннями, тобто швидко перетворювати їх у грошові кошти. Цей показник важливий для оцінки ефективності кредитної політики підприємства та визначення здатності покривати короткострокові зобов'язання.

Висока оборотність свідчить про швидке погашення дебіторської заборгованості та є ознакою позитивної динаміки у фінансовому управлінні. Навпаки, низька оборотність може вказувати на проблеми з ліквідністю та потенційні фінансові ризики, зокрема пов'язані з неплатоспроможністю дебіторів [48, с.201]:

$$\text{Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості} = \frac{\text{Загальний обсяг реалізації}}{[(\text{Деб. заборг. на початок} + \text{Деб. заборг. на кінець}) : 2]} \quad (3.2)$$

Показник оборотності дебіторської заборгованості відіграє [48, с.202]

$$СППДЗ = \frac{360}{O_{\text{оз}}} \quad (3.3)$$

де, *СППДЗ* - середній період погашення дебіторської заборгованості.

Середній період погашення дебіторської заборгованості є ключовим показником у фінансовому аналізі підприємства, який вимірює середній час, необхідний для конвертації заборгованості за товари та послуги у грошові кошти. Цей показник є важливим для оцінки ліквідності підприємства та його здатності ефективно управляти дебіторськими зобов'язаннями.

Вивчення динаміки середнього періоду погашення дозволяє підприємству адаптувати свої розрахункові стратегії з покупцями, замовниками та іншими дебіторами. Аналіз тенденцій збільшення або зменшення цього періоду допомагає виявити потенційні фінансові ризики або можливості для покращення грошових потоків.

Надалі визначається частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі поточних активів [48, с.203]:

$$D_a = \frac{D_z}{P_a} \times 100 \quad (3.4)$$

де, D_a - питома вага дебіторської заборгованості у активах;

D_z - дебіторська заборгованість;

P_a - поточні активи.

Показник, що визначає співвідношення середньої суми дебіторської заборгованості до загального обсягу виручки від реалізації, є ключовим у фінансовому аналізі підприємства. Він відображає пропорцію дебіторської заборгованості у структурі доходів підприємства та розраховується згідно встановленої формули. Цей показник допомагає оцінити, наскільки ефективно підприємство управляє своїми кредиторськими зобов'язаннями в контексті загальної діяльності та виручки [48, с.203].

$$D_z = \frac{C_{dz}}{B} \quad (3.5)$$

де, C_{dz} - середня величина дебіторської заборгованості;

B - виручка від реалізації продукції за реалізаційними цінами.

У рамках детального аналізу дебіторської заборгованості, ключовим етапом є ідентифікація складових простроченої заборгованості. Цей процес передбачає розділення дебіторської заборгованості на дві категорії: сумнівну та безнадійну. Для об'єктивної оцінки простроченої заборгованості застосовується спеціалізований показник - коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості, обчислення якого здійснюється згідно з формулою 3.6 [48, с.204].

$$K_{\text{ПДЗ}} = \frac{\text{СДЗНУВТ}}{ЗС_{\text{ДЗ}}} \quad (3.6)$$

де, $K_{\text{ПДЗ}}$ - коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості;

СДЗНУВТ - сума дебіторської заборгованості не сплаченої у встановлений термін;

$ЗС_{\text{ДЗ}}$ - загальна сума дебіторської заборгованості.

В контексті аналітичної оцінки дебіторської заборгованості, важливим є вивчення частки простроченої заборгованості. Цей процес включає застосування формули 3.8, що дозволяє кількісно оцінити пропорцію прострочених платежів у загальному обсязі дебіторської заборгованості [48, с.201]:

$$\text{Ч}_{\text{ПДЗ}} = \frac{\text{П}_{\text{ДЗ}}}{\text{ДЗ}} * 100 \quad (3.7)$$

де, $\text{Ч}_{\text{ПДЗ}}$ - частка простроченої дебіторської заборгованості;

$\text{П}_{\text{ДЗ}}$ - прострочена дебіторська заборгованість;

ДЗ - дебіторська заборгованість.

Прострочена дебіторська заборгованість визначається по кожному У сфері фінансового управління, дебіторська заборгованість є важливим показником, що вимагає ретельного аналізу. Окремо розглядається прострочена дебіторська заборгованість, яка, при її зростанні, сигналізує про потребу в оперативному втручанні управлінських структур. Методи реагування включають запровадження попередньої оплати за товари,

використання векселів, акредитивів та своєчасний продаж дебіторської заборгованості.

Ефективність управління розрахунковими процесами підвищується за рахунок періодизації зобов'язань та боргових вимог, оскільки це дозволяє здійснювати більш точний аналіз дебіторської заборгованості. Центральним елементом такого аналізу є вивчення заборгованості за часом її виникнення, що допомагає у виявленні прострочених боргів і формуванні стратегій їх усунення.

Особливу увагу слід приділити аналізу розрахунків із покупцями та замовниками за строками давності, що визначається на основі оперативної звітності (див. таблицю 3.5). Цей аналіз є інструментом оцінки ефективності корпоративних політик у сфері знижок та кредитування, відіграючи важливу роль у загальному управлінні підприємством.

Таблиця 3.5

Аналіз дебіторської заборгованості за строками виникнення у ТОВ «ТДВ «Пасічнянський КНК ПрАТ «Івано-Франківськцемент»» за 2020 - 2022 роки, тис. грн.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	Разом	Період виникнення				
		до 1 місяця	від 1 до 3 місяців	від 3 до 6 місяців	від 6 до 12 місяців	понад 1 рік
1	2	3	4	5	6	7
2020, тис. грн.	247,00	88,00	84,00	58,00	12,00	5,00
Частка, %	100,00	35,6,00	34,10	23,50	4,60	2,20
2021, тис. грн.	358,00	137,00	135	71,00	11,00	3,00
Частка, %	100,00	38,30	37,7	19,90	3,20	0,90
2022, тис. грн.	421,00	2350	110,00	58,00	13,00	5,00
Частка, %	100,00	55,70	26,20	13,70	3,10	1,30

Джерело: розроблено автором.

Аналіз дебіторської заборгованості, який базується на даних, представлених у Табл. 3.5, виявляє значні коливання у структурі заборгованості протягом 2020-2022 років. Спостерігається зростання

частки короткострокової заборгованості (до 1 місяця), яка становила 35,6% у 2020 році, зросла до 38,3% у 2021 році та сягнула 55,7% у 2022 році. Паралельно, фіксується стабільність довгострокової заборгованості (понад один рік).

Для аналітичного обліку дебіторської заборгованості на підприємстві використовуються дані з синтетичного та аналітичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками. Інструментом обробки цих даних є програмний комплекс «1:С Бухгалтерія», який автоматизує формування аналітичних таблиць.

Створена підприємством спеціалізована аналітична таблиця дозволяє групувати непогашену заборгованість з урахуванням термінів, суми та приблизного терміну погашення. Ця таблиця, розроблена програмістами з урахуванням специфіки підприємства, відображає дані в реальному часі, що сприяє ефективному управлінню розрахунками та прийняттю рішень щодо заборгованості.

Додатково, у Табл. можна відстежувати динаміку погашення заборгованості по реалізованим товарам, виконаним роботам та наданим послугам. Останній етап аналізу передбачає оцінку ймовірності погашення заборгованості, для чого розраховується спеціальний коефіцієнт за формулою 3.8, використовуваний для прогнозування повернення вилучених коштів [48, с.205].

$$K_{i,n} = \frac{\sum_{i=1}^n K_{i,n} * ДЗ_i}{ДЗ} \quad (3.8)$$

де, $K_{i,n}$ - коефіцієнт імовірності погашення дебіторської заборгованості, встановлений по i -му дебітору;

$ДЗ_i$ - обсяг дебіторської заборгованості i -го дебітора;

$ДЗ$ - загальний обсяг дебіторської заборгованості.

Використання факторингових послуг, наданих банківськими установами, є стратегічно важливим інструментом для швидкого

погашення дебіторської заборгованості. Цей метод дозволяє підприємствам ефективно управляти своїми грошовими потоками, зменшуючи час, необхідний для погашення заборгованостей.

Формула 3.9, яка використовується для визначення суми дебіторської заборгованості в контексті факторингу, враховує ключові параметри та умови, під якими здійснюється цей процес. Вона включає в себе не лише номінальну вартість заборгованості, але й умови факторингової угоди, такі як процентні ставки та строки погашення[48, с.206].

$$ДЗ = ДЗ (1 - ВФ), \quad (3.9)$$

де, $ВФ$ - відсоток за факторингові послуги.

У фінансовому аналізі, дебіторська заборгованість розглядається як актив із різним ступенем ризику. Різниця у імовірності повернення заборгованості від різних дебіторів зумовлює варіативність ставок відсотків, які стягуються за факторингові послуги. Це означає, що відсоток за факторингові послуги корелює із оцінкою ризику, пов'язаного з кожним конкретним боргом.

Таким чином, вартість факторингових послуг можна представити як функцію від оціненого ризику повернення боргу. Сума, яка буде отримана підприємством від продажу своєї дебіторської заборгованості, обчислюється відповідно до формули 3.10, яка враховує не тільки номінальну вартість боргу, але й зазначену ризикованість [48, с.206].

$$ДЗ = \sum_{i=1}^n ДЗ_i \times (1 - ВФ_i \times K_{i,n,i}) \quad (3.10)$$

де, $ВФ_i$ - відсоток за факторингові послуги при продажу i -тої дебіторської заборгованості;

$K_{i,n,i}$ - імовірність повернення i -тої дебіторської заборгованості;

n - кількість дебіторських заборгованостей.

При реалізації дебіторської заборгованості через факторинг, важливим аспектом є оцінка платоспроможності кожного дебітора. Така оцінка передбачає аналіз методів, які використовують факторингові підприємства або банки для визначення імовірності повернення заборгованості. Вона також включає аналіз співвідношення розміру відсотків за факторингові послуги до оціненої імовірності повернення в кожній окремій фірмі. Додатково, важливо визначити, яка частина дебіторської заборгованості буде реалізована конкретній факторинговій фірмі.

За умови відсутності безнадійної заборгованості та можливості реалізації всієї дебіторської заборгованості за середніми ринковими ставками факторингових послуг, цей показник можна представити у вигляді спеціальної формули. Така формула враховуватиме як загальні умови ринку факторингових послуг, так і специфіку фінансового стану кожного дебітора. Це дозволяє підприємствам ефективніше керувати своїми дебіторськими зобов'язаннями, мінімізуючи ризики та оптимізуючи фінансові потоки [48, с.2010].

$$ДЗ = ДЗ * (1 - ВФ_{сер.}) \quad (3.11)$$

де, $ВФ_{сер.}$ - середній відсоток за факторингові послуги.

Аналізуючи дебіторську заборгованість, важливо враховувати сучасні методики розрахунків з покупцями, які активно використовуються у країнах із розвиненими ринковими економіками. Одним із таких методів є надання знижок за умови дострокової оплати. Цей підхід дозволяє підприємствам стимулювати своїх контрагентів до швидшого погашення заборгованості, зменшуючи вплив інфляційних процесів на реальну вартість грошових потоків.

Інфляція, як відомо, призводить до знецінення довгострокових грошових вимог, особливо у контексті товарних та нетоварних операцій. Внаслідок цього підприємства часто отримують лише частину від

запланованих доходів. З цієї причини, ефективним інструментом в комерційній діяльності може стати застосування різноманітних знижок та пільгових умов платежу, що дозволяє мінімізувати негативний вплив інфляції.

Однією з ключових особливостей аналізу дебіторської заборгованості є її взаємозв'язок із кредиторською заборгованістю. Зокрема, зростання обсягів дебіторської заборгованості неминуче спричиняє збільшення кредиторської заборгованості. Цей аспект має важливе значення для збалансованого фінансового управління, оскільки вимагає комплексного підходу до управління оборотними активами та пасивами підприємства.

Ефективне управління дебіторською заборгованістю вимагає розробки комплексних інформаційно-аналітичних процедур, що включають детальне дослідження як дебіторської, так і кредиторської заборгованості. Це дозволяє підприємством виявляти можливості та ризики, пов'язані з їхніми поточними фінансовими зобов'язаннями.

Цікаву перспективу пропонують деякі економічні теорії, які стверджують, що високий обсяг кредиторської заборгованості, що перевищує дебіторську, не завжди є негативним показником. Навпаки, це може вказувати на раціональне використання коштів, оскільки підприємство залучає до обороту більше ресурсів, ніж вилучає.

На підставі цих міркувань, важливим стає проведення порівняльного аналізу дебіторської і кредиторської заборгованостей на кінець звітного періоду (див. таблицю 3.6). Такий аналіз дозволяє оцінити загальний фінансовий стан підприємства, його ліквідність та здатність задовольняти свої короткострокові зобов'язання, а також визначити оптимальні стратегії управління поточними активами та пасивами.

Аналізуючи фінансовий стан підприємства, виявлено значні відхилення у розрахунках з бюджетом на суму 46 тис. грн. Також спостерігається превалювання кредиторської заборгованості у сфері

оплати праці та страхування, що вказує на стабільність розрахунків з працівниками.

Таблиця 3.6

Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «ТДВ «Пасічнянський КНК ПрАТ «Івано-Франківськцемент»» станом на 31.12.2022 р., тис. грн.

Показники	Дебіторська заборгованість	Кредиторська заборгованість	Перевищення заборгованості	
			Дебіторської	Кредиторської
1. Заборгованість за товари, роботи, послуги	280,00	98,00	183,00	0,00
2. За розрахунками з бюджетом	52,00	6,00	46,00	0,00
3. За розрахунками одержаними авансами	0,00	7,00	0,00	7,00
4. За розрахунками з оплати праці	0,00	47,00	0,00	47,00
5. За розрахунками з внутрішніх розрахунків	0,00	0,00	0,00	0,00
6. За розрахунками зі страхування	0,00	20,00	0,00	20,00
7. Інші поточні зобов'язання	98,00	0,00	98,00	0,00
Усього	421,00	187,00	234,00	

Джерело: розроблено автором.

Порівняльний аналіз різних статей дебіторської та кредиторської заборгованості вказує на замороження коштів у дебіторській заборгованості, пов'язане із збільшенням обсягів продажів та виконання робіт. Це призводить до зростання дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги.

На основі аналізу дебіторської заборгованості як економічної категорії можна виокремити кілька ключових аспектів, важливих для поліпшення фінансово-економічних показників:

Постійний контроль та порівняння дебіторської і кредиторської заборгованості є необхідним для забезпечення фінансової стабільності. Перевищення дебіторської заборгованості може вимагати залучення додаткових фінансових ресурсів.

Розширення клієнтської бази допомагає знижувати ризики несплати та забезпечувати стабільні грошові потоки.

Контроль за станом прострочених платежів та розширення системи авансових платежів є важливими у контексті інфляційних процесів, оскільки будь-яка відстрочка платежу знижує реальну вартість виконаних робіт.

В сучасних умовах менеджери та інвестори повинні адаптувати свої підходи до аналізу заборгованості, зосереджуючись на прийнятті оперативних та ефективних управлінських рішень.

контексті вітчизняної практики управління дебіторською заборгованістю, часто виникають складнощі, пов'язані з порушенням платіжної дисципліни, збільшенням простроченої дебіторської та кредиторської заборгованості, а також обмеженістю оборотних засобів у багатьох підприємствах. Ці фактори ускладнюють застосування традиційних методів управління дебіторською заборгованістю, спрямованих на формування таких договірних відносин із покупцями, які гарантують своєчасне надходження коштів для платежів кредиторам.

В результаті, облік безнадійної та сумнівної заборгованості вимагає постійного вдосконалення. Проте, в цілому, на прикладі ТОВ «ТДВ «Пасічнянський КНК ПрАТ «Івано-Франківськцемент», можна констатувати, що аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості здійснюється на високому технічному рівні. Це сприяє підвищенню економічної та аналітичної ефективності контролю та аналізу заборгованостей на зазначеному підприємстві.

Такий підхід полегшує аналіз як дебіторської заборгованості, так і інших аспектів господарської діяльності, забезпечуючи надійну та

оперативну аналітичну інформацію, необхідну для проведення економічного аналізу та прийняття відповідних управлінських рішень у ринкових умовах господарювання.

3.3 Перспективні шляхи удосконалення організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості

У сучасних умовах господарювання, дебіторська заборгованість займає ключове місце у структурі поточних активів підприємства та впливає на його фінансовий стан. Підвищена увага до дебіторської заборгованості виникає через її вплив на ліквідність та фінансову стабільність, особливо коли вона збільшується, що може призвести до необхідності залучення додаткових коштів та погіршення загального фінансового стану. В умовах інфляції, іммобілізація оборотних активів, які заморожуються у дебіторській заборгованості, стає особливо збитковою.

Значущість дослідження обліку розрахунків із покупцями та замовниками не може бути переоцінена, оскільки саме ця ділянка бухгалтерської роботи відіграє вирішальну роль у формуванні основної частини доходів підприємства та надходженні грошових коштів. Проте існують декілька важливих проблем, що потребують вирішення:

Методичні підходи до оцінки та класифікації дебіторської заборгованості за різними видами продукції (товари, роботи, послуги) часто є недостатньо розробленими, що ускладнює точну оцінку та ефективне управління цими активами. Часто виникають труднощі з отриманням повної та достовірної інформації про дебіторську заборгованість, що ускладнює можливість детального аналізу розрахунків з покупцями та замовниками.

Методи розрахунку резерву сумнівних боргів, зазначені у П(С)БО 10, можуть бути недосконалими, що веде до неточностей у фінансовій звітності та ризиків у фінансовому плануванні.

План рахунків бухгалтерського обліку та інструкції щодо його використання з обліку розрахунків з дебіторами потребують деталізації та удосконалення для забезпечення більш ефективного обліку.

Система внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на багатьох підприємствах є недостатньо розвиненою, що вимагає впровадження більш ефективних методів контролю для запобігання фінансових ризиків.

Таким чином, важливість аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості в умовах динамічних ринкових процесів та інфляційного тиску вимагає вдосконалення облікових методів, підвищення точності даних та ефективності систем внутрішнього контролю. Такий підхід є ключовим для забезпечення фінансової стійкості та підвищення прибутковості підприємства.

Класифікація та аналіз дебіторської заборгованості є критичними аспектами управління фінансами підприємства, оскільки вони істотно впливають на його фінансові результати та ліквідність. Для досягнення максимальної точності та достовірності у фінансовій звітності, дебіторська заборгованість класифікується на основі декількох ключових параметрів:

Зв'язок зі стандартним операційним циклом підприємства, що дозволяє розрізнити поточну від довгострокової заборгованості.

Термін очікуваного надходження грошових коштів, який є визначальним для встановлення ліквідності активів.

Природа об'єктів, які є предметом заборгованості (товари, роботи, послуги), що допомагає в ідентифікації характеру фінансових зобов'язань.

Своєчасність сплати боржником, важливий параметр для оцінки ризику неплатежів.

Поточна дебіторська заборгованість, особливо за реалізовану продукцію, часто займає значну частку у загальній сумі дебіторської заборгованості підприємств, що ведуть операційну діяльність. Це накладає певні вимоги до точності і дієвості облікових процедур.

Питання списання простроченої дебіторської заборгованості є особливо актуальним при визначенні податку на прибуток, оскільки існує тісний взаємозв'язок між цими операціями. Ефективне та своєчасне списання дебіторської заборгованості є ключовим для правильного формування фінансових результатів діяльності підприємства.

ухгалтерський облік дебіторської заборгованості в Україні підпорядкований законодавчим актам, що регулюють бухгалтерський облік та фінансову звітність. Серед них важливе місце відводиться наступним нормативно-правовим документам: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», П(С)БО 11 «Зобов'язання», П(С)БО 13 «Фінансові інструменти», а також Податковий кодекс України.

Однак, при вивченні обліку та аналізу дебіторської заборгованості в Україні, виявляються деякі проблемні аспекти, які вимагають спеціальної уваги та розгляду (див. Рис. 3.3). Найважливіші з них включають:

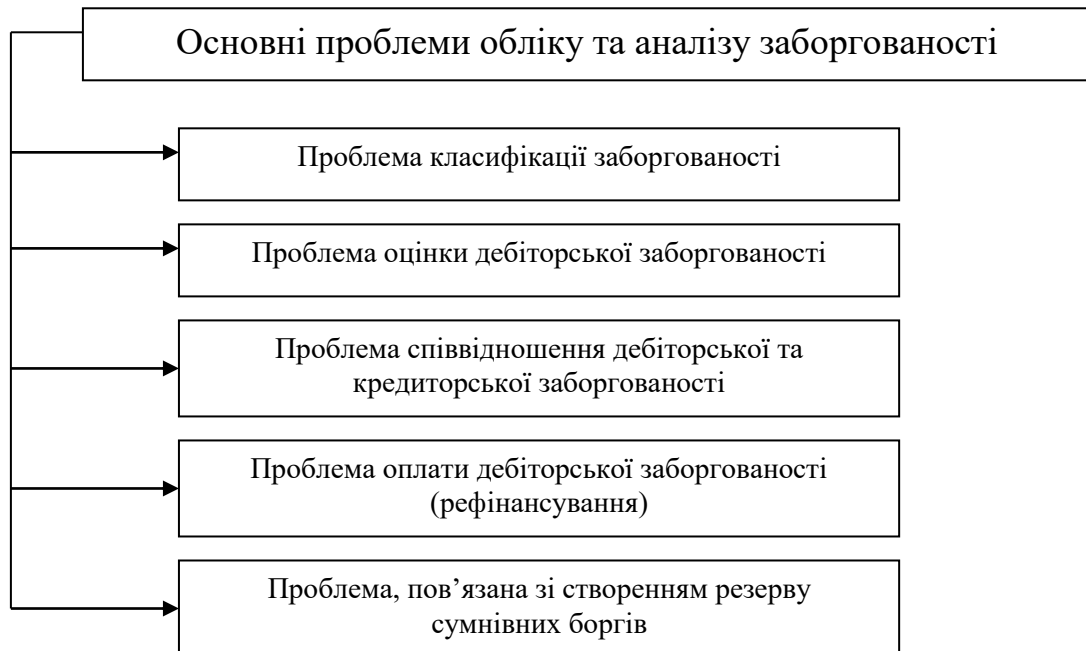

Рис. 3.3. Проблеми обліку та аналізу заборгованості

Джерело: розроблено автором.

Для вирішення ряду проблем, пов'язаних з обліком та аналізом

дебіторської заборгованості, можна запропонувати комплекс заходів, спрямованих на покращення цього процесу. Нижче наведено розгляд цих заходів з метою їх більш наукового підходу та оптимізації:

Класифікація дебіторської заборгованості: Важливим аспектом є використання методу нарахування резерву сумнівних боргів на основі класифікації дебіторської заборгованості за видами продукції (товари, роботи, послуги) та строками непогашення (до 3, 6 і 12 місяців).

Формування резерву сумнівних боргів: Резерв сумнівних боргів повинен формуватися після інвентаризації дебіторської заборгованості в кінці року перед складанням фінансової звітності та застосовуватися протягом звітного року. Цей резерв має бути сформований окремо для кожного боржника та враховувати різні строки непогашення заборгованості.

Розширення клієнтської бази: Збільшення кількості покупців та замовників підприємства може сприяти зменшенню ризику несплати боргів, розподіляючи ризик між більшою кількістю контрагентів.

Покращення контролю: Важливо удосконалити контроль за станом розрахунків з дебіторами, зосереджуючи увагу на прострочених заборгованостях. Це допоможе вчасно виявляти та вирішувати проблеми з неплатоспроможними дебіторами.

Моніторинг потенційних дебіторів: Доцільно проводити моніторинг потенційних дебіторів, оцінюючи їх фінансовий стан, платоспроможність, репутацію на ринку та інші важливі аспекти.

Міжнародні стандарти: Розглянути можливість використання міжнародних стандартів для оцінки дебіторської заборгованості з метою підвищення об'єктивності та якості аналізу.

Запровадження цих заходів сприятиме вдосконаленню обліку та аналізу дебіторської заборгованості, що в свою чергу сприятиме покращенню фінансового стану підприємства та зменшенню ризиків.

Взаємовідносини, пов'язані з оплатою дебіторської заборгованості, є складним процесом реструктуризації активів, що передбачає перетворення дебіторських вимог в ліквідні активи. Основними методами оплати дебіторської заборгованості, відомими як рефінансування, є облік векселів, форфейтинг та факторинг. На сучасному етапі найбільш популярними формами рефінансування дебіторської заборгованості в глобальному контексті є факторинг і форфейтинг.

Факторинг і форфейтинг визнаються дієвими засобами оптимізації дебіторських вимог, але в Україні вони ще не завоювали широкого розповсюдження через відсутність відповідної правової бази та відпрацьованої методики їх обліку та застосування. Потенціал цих інструментів для швидкого перетворення дебіторської заборгованості в грошові активи залишається невикористаним.

Для впровадження цих фінансових інструментів в Україні необхідно враховувати важливі аспекти, такі як правова регламентація та створення методичних рекомендацій для їх ефективного використання. Успішна реалізація факторингу і форфейтингу може сприяти покращенню фінансового стану підприємств та зниженню ризиків, пов'язаних з дебіторською заборгованістю.

Висновки до розділу 3

1.Протягом трьох років, що підлягають аналізу, відзначається належна динаміка дебіторської заборгованості в структурі оборотних активів на досліджуваному підприємстві. Ця обставина свідчить про незначну втрату ліквідності оборотних активів та загальної здатності підприємства зберігати кошти в обороті. Водночас, це вказує на прийнятний рівень фінансової стійкості та нормальну адаптивність підприємства при виборі оптимальних стратегій управління дебіторською заборгованістю. Цей аспект має позитивний вплив на фінансовий стан підприємства, а також свідчить про його спроможність управляти дебіторською заборгованістю з раціональною гнучкістю. Такий підхід до

управління фінансами сприяє забезпеченню стійкості та надійності фінансової діяльності підприємства.

2. З метою підвищення ефективності управління підприємством, пропонується впровадити модель методики аналізу дебіторської заборгованості. Застосування цієї методики передбачає використання комплексного підходу до об'єкта аналізу. Такий комплексний підхід дозволить отримати всеохоплюючу та надійну інформацію, на основі якої будуть прийматися управлінські рішення у майбутньому.

Зазначена методика аналізу дебіторської заборгованості базується на використанні різних аспектів об'єкта аналізу, що дозволяє зробити аналіз більш деталізованим і інформативним. Це включає в себе оцінку стану дебіторської заборгованості за різними критеріями, такими як терміни надходження грошових коштів, класифікація за об'єктами зобов'язань дебіторів, та інші фактори, що впливають на фінансовий стан підприємства.

Застосування даної моделі аналізу дебіторської заборгованості має на меті покращити якість прийнятих управлінських рішень та забезпечити більш ефективне управління фінансами підприємства. Такий підхід сприятиме підвищенню фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства на ринку.

3. На підставі результатів проведеного аналізу дебіторської заборгованості, розроблено комплекс рекомендацій, спрямованих на покращання фінансово-господарського стану підприємства. Ці рекомендації базуються на наукових дослідженнях і враховують найкращі практики управління дебіторською заборгованістю.

Постійний контроль за дебіторською і кредиторською заборгованістю: Рекомендується вести постійний моніторинг за рівнем дебіторської та кредиторської заборгованості. Це дозволить уникнути ситуацій, коли підприємство потребує додаткового фінансування через невчасне погашення заборгованості.

Збільшення кількості замовників: Рекомендується активно працювати над збільшенням кількості замовників підприємства. Це сприятиме розширенню клієнтської бази та зменшенню ризику несплати, оскільки ризик розподілений між більшою кількістю клієнтів.

Контроль за простроченою заборгованістю: Надзвичайно важливо здійснювати контроль за станом розрахунків за простроченою заборгованістю. Особливо в умовах інфляції, затримка в платежах може призвести до зменшення реальної вартості робіт та послуг.

Ці рекомендації є ключовими для покращання фінансової стійкості та управління дебіторською заборгованістю підприємства. Вони базуються на доказовій базі та можуть бути використані для оптимізації фінансових процесів та досягнення більш стійкого фінансового стану.

ВИСНОВКИ

В рамках дипломної роботи було проведено всебічний аналіз теоретичних, методичних, організаційних та практичних аспектів обліку та аудиту дебіторської заборгованості. Дослідження охоплювало ретельний розгляд існуючих підходів та методик в рамках бухгалтерського обліку, з особливим акцентом на їх застосування в контексті ТОВ «ТДВ «Пасічнянський КНК» та ПрАТ «Івано-Франківськцемент».

1 При визначенні дебіторської заборгованості, необхідно враховувати її складну природу, яка включає як юридичний аспект (з погляду юридичних зобов'язань), так і економічний аспект (з погляду фінансових ресурсів). В цьому контексті, найбільш доцільним є підхід, запропонований деякими авторами, які визнають дебіторську заборгованість як форму боргових зобов'язань.

Поняття «борги» визначається як зобов'язання однієї особи або групи осіб перед іншою особою на передачу майна або сплату певної суми грошових коштів. У цьому контексті, дебіторська заборгованість може бути визначена як кумулятивна сума боргів, які юридичні та фізичні особи зобов'язані передати або сплатити підприємству.

2. У процесі проведення аудиту дебіторської та кредиторської заборгованостей, ключовим завданням є детальний аналіз цих заборгованостей, що включає оцінку їх реальності та дійсності, як у контексті довгострокових, так і короткострокових зобов'язань. Основні етапи аудиту охоплюють встановлення причин виникнення заборгованостей та визначення термінів їх погашення. Однією з важливих складових є перевірка простроченої заборгованості, що вимагає оцінки наявності зобов'язань, за якими вже минули встановлені терміни. Додатково важливим є аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості, терміни позовної давності по якій уже спливи, з метою визначення її впливу на фінансовий стан підприємства. Критичним етапом

аудиту є також перевірка правильності списання заборгованостей, термін позовної давності яких сплив. Це передбачає аналіз процедур та обґрунтувань, використаних для списання таких заборгованостей, щоб забезпечити їх відповідність чинному законодавству та фінансовим стандартам.

3. У контексті сучасних вимог до регулювання бухгалтерського обліку та аудиту, існує вагома необхідність у розробці специфічних стандартів для стандартизації внутрішнього аудиту. Ці стандарти мають бути розроблені як на рівні аудиторських фірм, так і на рівні самого підприємства. Така ініціатива сприятиме створенню єдиної, стандартизованої системи аудиту, базуючись на фірмових стандартах та положеннях.

Спеціально для підприємств, що займаються технічним обслуговуванням, пропонується розробка та впровадження двох ключових стандартів: «Організація і методика аудиту дебіторської заборгованості» та «Організація і методика аудиту кредиторської заборгованості». Ці стандарти мають на меті забезпечити ефективність та достовірність відображення відповідних фінансових операцій у фінансовій звітності, а також оптимізувати процес внутрішнього аудиту.

Впровадження та дотримання цих стандартів дозволить підприємствам значно покращити свою діяльність. Це, у свою чергу, позитивно відобразиться на загальній ефективності їх роботи, що буде вимірюватися через підвищення точності фінансової звітності та зниження ризиків, пов'язаних з фінансовими операціями. Такий підхід є особливо важливим у контексті забезпечення прозорості та відповідальності в управлінні фінансовими ресурсами підприємств.

4. З урахуванням результатів здійсненого аналізу, можна констатувати, що стан обліку дебіторської заборгованості на сучасному етапі характеризується певними недоліками. Основним напрямком подальших досліджень у цій сфері є ревізія та модифікація П(С)БО 10, що

вимагає особливої уваги до аспектів, таких як неоднозначність визначення та класифікація дебіторської заборгованості, а також недостатня регуляція методів формування резерву сумнівних боргів.

Для вітчизняних підприємств актуальним є розробка ефективного механізму внутрішнього контролю дебіторської заборгованості, спрямованого на попередження її виникнення. Важливим інструментом у цьому процесі є ведення аналітичного обліку дебіторської заборгованості за певними категоріями, що передбачає розподіл за такими характеристиками, як термін погашення та дотримання умов погашення.

В цьому контексті пропонується введення аналітичних рахунків до рахунків 361 та 362 для деталізації та спрощення обліку. Це включає в себе такі рахунки, як 3611 «Заборгованість вітчизняних покупців і замовників, термін сплати якої ще не настав», 3612 «Відстрочено заборгованість вітчизняних покупців і замовників», 3613 «Прострочена заборгованість вітчизняних покупців і замовників», 3621 «Заборгованість іноземних покупців і замовників, термін сплати якої ще не настав», 3622 «Відстрочено заборгованість іноземних покупців і замовників», та 3623 «Прострочена заборгованість іноземних покупців і замовників». Впровадження цих змін дозволить забезпечити більш чіткий та систематизований підхід до обліку дебіторської заборгованості, що сприятиме підвищенню ефективності фінансового контролю на підприємствах.

5. Аналізуючи сучасний стан методології обліку дебіторської заборгованості в Україні, можна зазначити, що вона не повністю відповідає вимогам динамічно розвиваючихся економічних систем. Це особливо помітно через часті випадки, коли управлінські рішення на підприємствах базуються на недостатній інформованості керівництва про поточний стан фінансових розрахунків між економічними агентами.

Для адресації цього питання, пропонується оптимізація підходів до формування управлінської звітності з питань обліку дебіторської

заборгованості. Передбачається, що зміни у методиці звітності дозволять значно підвищити рівень деталізації та інформативності даних, що в свою чергу сприятиме прийняттю більш обґрунтованих і ефективних управлінських рішень. Вдосконалення системи звітності включає в себе впровадження більш гнучких і адаптивних інструментів для аналізу фінансового стану, що дозволить керівникам швидше реагувати на зміни в економічному середовищі та ефективніше управляти фінансовими ризиками.

6. Пропонується розширити методики формування управлінської звітності, забезпечуючи більшу деталізацію та інформативність даних обліку. Це включає в себе внесення конкретних змін у бухгалтерські та аудиторські стандарти, спрямованих на поліпшення якості фінансової звітності.

Особливе значення в цьому контексті набуває удосконалення аудиту дебіторської та кредиторської заборгованостей. В умовах зростаючих ризиків діяльності, особливо для підприємств технічного обслуговування, ефективний аудит є критичним для антикризового управління. Необхідність пошуку аргументів та отримання аудиторських доказів щодо доцільності, відповідності та достатності відображення дебіторської та кредиторської заборгованостей у фінансовій звітності стає важливішою

Проналізовано та систематизовано особливості аналітичних процедур, які використовуються під час аудиту цих об'єктів. Це дозволить аудиторам своєчасно виявляти незвичайні відхилення, знизити величину аудиторського ризику та оптимізувати обсяг детальних перевірок. Водночас, такий підхід сприятиме вчасному інформуванню управлінців про потенційні проблеми, зокрема про прострочену заборгованість, та створить сприятливі умови для ефективного управління підприємством.

Цей аналіз вказує на важливість удосконалення існуючих практик обліку та аудиту дебіторської заборгованості в Україні. Внесення пропонованих змін допоможе забезпечити більш точне та деталізоване

відображення фінансової інформації, що є критичним для ефективного управління та зниження ризиків у бізнес-процесах.

7.Протягом трьох років, що підлягають аналізу, відзначається належна динаміка дебіторської заборгованості в структурі оборотних активів на досліджуваному підприємстві. Ця обставина свідчить про незначну втрату ліквідності оборотних активів та загальної здатності підприємства зберігати кошти в обороті. Водночас, це вказує на прийнятний рівень фінансової стійкості та нормальну адаптивність підприємства при виборі оптимальних стратегій управління дебіторською заборгованістю. Цей аспект має позитивний вплив на фінансовий стан підприємства, а також свідчить про його спроможність управляти дебіторською заборгованістю з раціональною гнучкістю. Такий підхід до управління фінансами сприяє забезпеченню стійкості та надійності фінансової діяльності підприємства.

8. З метою підвищення ефективності управління підприємством, пропонується впровадити модель методики аналізу дебіторської заборгованості. Застосування цієї методики передбачає використання комплексного підходу до об'єкта аналізу. Такий комплексний підхід дозволить отримати всеохоплюючу та надійну інформацію, на основі якої будуть прийматися управлінські рішення у майбутньому.

Зазначена методика аналізу дебіторської заборгованості базується на використанні різних аспектів об'єкта аналізу, що дозволяє зробити аналіз більш деталізованим і інформативним. Це включає в себе оцінку стану дебіторської заборгованості за різними критеріями, такими як терміни надходження грошових коштів, класифікація за об'єктами зобов'язань дебіторів, та інші фактори, що впливають на фінансовий стан підприємства.

Застосування даної моделі аналізу дебіторської заборгованості має на меті покращити якість прийнятих управлінських рішень та забезпечити більш ефективне управління фінансами підприємства. Такий підхід

сприятиме підвищенню фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства на ринку.

9. На підставі результатів проведеного аналізу дебіторської заборгованості, розроблено комплекс рекомендацій, спрямованих на покращання фінансово-господарського стану підприємства. Ці рекомендації базуються на наукових дослідженнях і враховують найкращі практики управління дебіторською заборгованістю.

Постійний контроль за дебіторською і кредиторською заборгованістю: Рекомендується вести постійний моніторинг за рівнем дебіторської та кредиторської заборгованості. Це дозволить уникнути ситуацій, коли підприємство потребує додаткового фінансування через невчасне погашення заборгованості.

Збільшення кількості замовників: Рекомендується активно працювати над збільшенням кількості замовників підприємства. Це сприятиме розширенню клієнтської бази та зменшенню ризику несплати, оскільки ризик розподілений між більшою кількістю клієнтів.

Контроль за простроченою заборгованістю: Надзвичайно важливо здійснювати контроль за станом розрахунків за простроченою заборгованістю. Особливо в умовах інфляції, затримка в платежах може призвести до зменшення реальної вартості робіт та послуг.

Ці рекомендації є ключовими для покращання фінансової стійкості та управління дебіторською заборгованістю підприємства. Вони базуються на доказовій базі та можуть бути використані для оптимізації фінансових процесів та досягнення більш стійкого фінансового стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємств оптової торгівлі [Текст] : монографія / Н.О., Власова, Л.Л. Носач. Харків: ХДУХТ, 2021. 229 с
2. Матицина Н.О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю / Н.О. Матицина // *Бухгалтерський облік і аудит*. 2018. № 12. С. 38-42.
3. Сурніна К.С. Удосконалення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.е.н.: 071 «Облік і оподаткування»/ К.С. Сурніна. Луганськ, 2022. 19 с
4. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств/ М.Д. Білик// *Фінанси України. Міністерство фінансів України*, 12/2019. № 12. С. 24-36.
5. Іванов Є.О. Класифікація факторів, що впливають на загальний рівень дебіторської заборгованості підприємства / Є.О. Іванов// *Вісник МСУ. Вип.1-2. Т.VIII: Економічні науки*. Харків, 2018. С. 35-38.
6. Гнатенко Є.П. Волошина В.В.. Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства/ *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки № 1 (4)*. 2020. С. 38-42.
7. Гуня В.О. Удосконалення класифікації дебіторської заборгованості та її відображення у фінансовій звітності підприємств / В.О. Гуня. // *Економічний простір*. 2021. № 19. С. 124-131.
8. Кужельний М.В., Лінник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. К.: КНЕУ, 2021. 334 с.
9. Шевченко Б.О. Теоретичні аспекти поняття «дебіторська заборгованість» *Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського. Вип.1-2. Т.VIII: Економічні науки*. Харків, 2018. С. 21-27.
10. Береза С.Л. Проблема визначення дебіторської заборгованості

в обліку / С. Л. Береза // *Вісник ЖДТУ*. 2019. № 4 (26). С. 32-37.

11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 08.10.99р. № 237 (із змінами і доповненнями). URL: <http://www.rada.gov.ua>.

12. Войнаренко М.П. Системи обліку в Україні: трансформація для міжнародної практики. Київ: Наукова думка. 2018. 215с.

13. Бабіч В.В., Сагова С.В. Фінансовий облік (облік активів): навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2006. 282 с.

14. Гладких Т.В. Фінансовий облік: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 480 с.

15. Кватирка П.Б. Класифікація дебіторської заборгованості та її вдосконалення. Вісник Хмельницького національного університету. Т2.2009.№4. С.87-90.

16. Коблянська О. І. Фінансовий облік: навч. посібник. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Знання, 2007. 471 с.

17. Романюк А.А. Управління дебіторською заборгованістю як фактор впливу на ефективність фінансової діяльності підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. Т.22006.№6.С.73-78

18. Топоркова О. В. Деякі аспекти оцінки дебіторської заборгованості в обліку. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2012_1%281%2915 <http://minrd.gov.ua/nk/>

19. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності: навч.-довідн. посібн. / Ю.С. Цал-Цалко, Г.Г. Кірейцев, І.В. Луканьов та ін.. Житомир: ПП «Рута», 2011. 707 с.

20. Бочкова Д. М. Служба внутрішнього аудиту як інструмент управління підприємством / Д. М. Бочкова // *Управління розвитком*. 2012. № 7 (128). С. 90-91.

21. Верхоглядова Н. І., Макарова Г. С., Турко М. О.. Внутрішній аудит та його роль в управлінні ризиками на підприємстві / / *Економічний простір*. - 2012. № 58. С. 147-152.

22. Єременко Д. В., Кашевський Д. В. Розвиток аудиторських послуг в Україні / *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)* / За ред. М. Ф. Кропивка. Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія»Люкс», 2015. № 2(18), том 4. 362 с. С. 181-186.

23. Жила В.Г., Мартиненко Т.О. Удосконалення обліку, аналізу та аудиту розрахунків з іншими дебіторами підприємства / *Збірник наукових праць Національного авіаційного університету*. 2017. С. 119-123.

24. Організація і методика аудиту : навч.-практичний посібник / В. В. Сопко, Н. І. Верхоглядова, В. П. Шило та ін. - К. : ВД «ВД Професіонал», 2015. 624 с.

25. Шеремет А. Д. Аудит: Учебник / А. Д. Шеремет, В. П. Суйц; [5-е вид, перероб. і доп.] Житомир: ПП «Рута», 2016. - 448 с.

26. Савченко В. Я. Аудит: Навч. посібник / В.Я. Савченко. К.: КНЕУ, 2019. 322 с.

27. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. № 435-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv/page>

28. Податковий кодекс України : Закон України №2755-VI від 02.12.2010р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17> Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.2001р. № 5599. Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 29.09.2020р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>

29. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства Фінансів України від 07.02.2013р. № 73. Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 31.05.2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

30. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15

Дохід : Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999р. № 290.
Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 29.09.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>

31. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999р. № 318.
Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 29.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>

32. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій 82 : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text>.

33. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України від 09.12.2002р. № 1012. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.

34. Бондаренко О.С. Сучасні підходи до обліку дебіторської заборгованості у вітчизняній та зарубіжній практиці. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 18.

35. Класифікація дебіторської заборгованості [Електронний ресурс] Режимдоступу:http://www.rusnauka.com/2_D_2011/Economics/78347.doc.htm

36. Безнадійна заборгованість. [Електронний ресурс] : Режимдоступу: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100021664-inventarizatsiya-2020-yakiy-poryadok-spisannya-debitorskoyi-zaborgovanosti>

37. Петрук О.М. Договірні зобов'язання і права в бухгалтерському обліку (на матеріалах підприємств Житомирської області): Дис. канд. екон. наук: 08.06.04. К, 2004. 165 с.

38. Мэтьюс М.Р., Перера М.Х.Б. Теория бухгалтерского учета:

Учебник / Пер. з англ. під ред. Я.В. Соколова, И.А. Смирновой. Житомир: ПП «Рута», 1999. 663 с.

39. Бутинець Т.А. Документування в системі бухгалтерського обліку: теорія і методологія: Дис. канд. екон. наук: 08.06.04. К, 2001. 181 с.

40. Петрук О.М. Договірні зобов'язання і права в бухгалтерському обліку (на матеріалах підприємств Житомирської області): Дис... канд. екон.наук: 08.06.04. К, 2010. 165 с

41. Гроші та кредит: Підручник / М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна та ін. К.: Либідь, 2006. 331 с.

42. Белоліпецкий В.Г. Фінанси фірми: Курс лекцій / Під ред. И.П. Мерзлякова. Житомир: ПП «Рута», 2014 298 с.

43. Виноградова М.О. Аудит: навч. посіб. / М.О. Виноградова, Л.І. Жидєєва К.: «Центр учбової літератури», 2014. 654 с.

44. Пожарицька І. М. Аудиторський висновок у категоріях логіки / І. М. Пожарицька // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. *Серія «Економічні науки»*. 2013. - № 1(64). С. 302- 309.

45. Міжнародні стандарти контролю якості аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: Видання 2012 року в двох частинах/ Пер. З англ. мови Н. І. Гаєвська, Н. М. Шевченко, В.В. Гулейкова. К. : Видавництво «Фенікс», 2013. 1399 с.

46. Дорош Н. І. Встановлення рівня суттєвості в ході аудиторської перевірки / Н. І. Дорош // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. 2011. Вип. 1(6). С. 52-55.

47. Планування аудиту. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://www.zakon-inormativ.info/index.php/component/lica/?view=dir&type=1&base=1&menu=319622&id=272304>.

48. Аналіз господарської діяльності: теорія, методика, розбір конкретних ситуацій: навч. посіб./ за ред. К .Ф. Ковальчука. .К.: «Центр навчальної літератури», 2019. 328 с.

Додатки

**Характеристика поняття «дебіторська заборгованість»
сучасними науковцями**

Джерело	Визначення поняття «дебіторська заборгованість»	Ключові слова
Матицина Н.О. [3]	Розмір неспроможності суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед підприємством після настання встановленого договором строку їх оплати	Неспроможність виконати грошові зобов'язання
Сурніна К.С. [4]	Дебіторська заборгованість – це матеріальні ресурси, що не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена з обігу грошових коштів	Матеріальні ресурси, що не оплачені контрагентами
Білик М.Д. [5]	Це матеріальні ресурси, не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена у підприємств	Матеріальні ресурси, не оплачені контрагентами
Іванов Є.О [6]	Це боргові права до покупців	боргові права до покупців
Гнатенко Є.П. Волошина В.В. [7]	Дебіторська заборгованість – це елемент оборотних коштів, її зменшення знижує коефіцієнт покриття. Тому необхідно вирішувати завдання не тільки зниження дебіторської заборгованості, але також її збалансованості з кредиторською	це елемент оборотних коштів
Гуня В.О. [8]	Один із найважливіших складників кредитної діяльності підприємства, один з елементів для розрахунку показників її результативності	один з елементів для розрахунку показників її результативності
Кужельний М.В. Лінник В.Г. [9]	Визнається як актив, коли підприємство має юридичне право отримувати грошові кошти	юридичне право отримувати грошові кошти
Шевченко Б.О. [10]	Показник фінансового стану підприємства, який являє собою суму заборгованості на користь підприємства на певну дату за наданий комерційний та споживчий кредити покупцям, а також авансування постачальників, щодо яких у підприємства з'являється майнове право вимоги оплати	Показник фінансового стану підприємства

	боргу. При цьому такі відносини мають документальне підтвердження.	
Берега С.Л. [11]	Дебіторська заборгованість – це наслідок цивільних зобов'язань, що виникають у результаті визначеної угоди, яка оформлена договором і являє собою дію суб'єктів, що беруть у ній участь (юридичних чи фізичних осіб), результатом чого є виникнення товарних і грошових зобов'язань	Визначена угода, оформлена договором

*Джерело: розроблено автором на основі [3,4,5,6,7,8,9,10,11]

Додаток Б

Таблиця 1.2

Класифікація дебіторської заборгованості*

Автор,джерело	Класифікаційна ознака	Класифікаційна група
М.П. Войнаренко [12]	За своєчасністю погашення	Нормальна, прострочена, безнадійна
В.В. Бабіч, В.Сагова [13]	Залежно від виникнення	За товари, роботи, послуги; за векселями отриманими; за розрахунками; інша поточна дебіторська заборгованість
Т.В. Гладких [14]	За об'єктами щодо яких виникає дебіторська заборгованість	фінансова оренда, яка відображається у балансі орендодавця; забезпечена векселями; інша довгострокова; за роботи, товари, послуги; за розрахунками; інша поточна
П.Б. Кватирка [15]	За галузевою приналежністю	Промисловість, будівництво та ін., транспорт, зв'язок та ін.; сфера послуг; торгівля
	За ступенем ймовірності	Бездоганна; сумнівна; безнадійна
	За видом активів	Довготермінова; короткотермінова
	За видом розрахунків	Товари; продукція; роботи (послуги); за нетоварними розрахунками
	За часовим аспектом (в днях)	1-15; 15-30; 30-60; 60-90; 120-180; 180-365; понад 365 90-120;
О.І. Коблянська [16]	За причинами виникнення	Виправдана; не виправдана
А.А. Романюк [17]	Залежно від характеру відносин	Споживачів; інших контрагентів
	Залежно від терміну погашення	Довгострокова; короткострокова
	Залежно від об'єктів, відповідно до яких виникли зобов'язання	Товарна заборгованість; інша заборгованість
	Залежно від своєчасності сплати боржником	Термінова; прострочена; відстрочена
	Залежно від забезпеченості	Забезпечена; незабезпечена
	Залежно від форми розрахунку	Вексельна; акредитивна; платіжними дорученнями чеками;

*Джерело: розроблено автором на основі [12,13,14,15,16,17]

Додаток В

Таблиця 1.3

**Особливості визнання та оцінки дебіторської заборгованості у
міжнародній та вітчизняній практиці***

Ознака	Згідно П(С)БО	Згідно МСБО
1	2	3
1. Визнання (відображення в обліку)	П(С)БО 10 Визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних переваг та може бути достовірно визначена її сума (п. 5). П(С)БО 13 Безумовні права вимоги визнаються фінансовими активами, якщо за умовами контракту підприємство має право на отримання грошових коштів (п. 11).	МСБО 39 Коли підприємство стає учасником договірної зобов'язання а, отже, має законне право отримувати грошові кошти чи інші цінності, то дебіторська заборгованість повинна бути визнана в балансі. (п. 29а)
2. Оцінка дебіторської заборгованості	Вона оцінюється за собівартістю, тобто дебіторська заборгованість відображається в оцінці, зазначеній в контракті, і залежить від кількості та ціни проданого товару, а також враховує знижки та надбавки, які постачальник пропонує своїм замовникам та покупцям [11].	Визнання дебіторської заборгованості оцінюється за справедливою вартістю, включаючи трансакційні витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням або випуском фінансових активів або фінансових зобов'язань. Після первинного підтвердження дебіторська заборгованість оцінюється за амортизованою вартістю з використанням методу ефективної процентної ставки.

Продовження таблиці 1.3

3. Припинення визнання	Якщо пройшов термін позовної давності. Списуються борги за рішенням керівника за рахунок резерву сумнівних боргів або на фінансові результати підприємства.	Коли організація втрачає контроль над правами за контрактом (угодою).
4. Відображення у фінансовій звітності	Якщо це поточна дебіторська заборгованість, вона буде розглядатися як частина оборотних активів у другій частині балансу, а якщо довгострокова, то вона буде розглядатися як частина необоротних активів у першій частині балансу.	У складі поточних активів з класифікацією на короткострокову і довгострокову.
5. Формування резерву сумнівних боргів	Величину резерву сумнівних боргів визначають за одним із методів: — застосування абсолютної суми сумнівного боргу — застосування фактора сумнівності	1. Необхідно визначити можливість кожного боржника стягувати борги та передбачити резерви лише для тих боржників, які стягують борги. 3 Відсоток резервів для обліку поточного доходу. 4 Відповідно до циклу відстрочених та нарахованих резервів дебіторська заборгованість поділяється на кілька категорій, і визначається відсоток кожної категорії .

*Джерело: розроблено автором на основі [1,3,13].

Додаток Д

Таблиця 2.4

Програма аудиту операцій з обліку дебіторської заборгованості*

Перелік питань	Прийоми і способи вивчення питань	Робочі документи аудитора	Період проведення	Примітки
1	2	3	4	5
Перевірка критеріїв оцінки та визнання дебіторської заборгованості, нарахування резерву сумнівних боргів відповідно до облікової політики	Нормативно-правова перевірка	Робочі записи		
Правильність віднесення дебіторської заборгованості до встановлених класифікаційних груп	Нормативно-правова перевірка	Робочі записи		
Перевірка правильності кореспонденції і відображення в обліку операцій з обліку дебіторської заборгованості. Перевірка правильності організації та ведення обліку дебіторської заборгованості	Нормативно-правова перевірка	Робоча таблиця аудитора «Кореспонденція рахунків з обліку дебіторської заборгованості»		
Перевірка правильності відображення дебіторської заборгованості від реалізації продукції (товарів, робіт та послуг)	Взаємний контроль	Робочі записи		

Вивчення формування і використання резерву сумнівних боргів	Нормативно-правова перевірка	Робоча таблиця аудитора “Перевірка складу резерву сумнівних боргів”		
Вивчення обґрунтованості і правильності списання безнадійних боргів	Нормативно-правова перевірка	Робоча таблиця “Відомість перевірки безнадійних боргів”		
Перевірка правильності ведення претензійної роботи та стягнення боргів за пред’явленими позовами	Взаємний контроль, нормативно-правова і арифметична перевірка	Робоча таблиця аудитора “Перелік виставлених претензій на адресу дебіторів”		
Перевірка вірогідності сальдо по рахунках дебіторської заборгованості	Взаємний контроль, зустрічна і арифметична перевірка	Робоча таблиця бухгалтерських проводок		
Відображення результатів операцій з дебіторською заборгованістю в регістрах обліку і формах звітності	Взаємний контроль і арифметична перевірка	Робоча таблиця “Відображення результатів операцій з дебіторською заборгованістю в регістрах і формах звітності”		
Розкриття інформації про дебіторську заборгованість в Примітках до фінансової звітності (запропонувати інформацію яку необхідно наводити в Примітках до фінансової звітності)	Формальна перевірка	Робочі записи		

* Джерело: розроблено автором.

Додаток Е

Додаток 4
до Наказівного розпорядження (стандарту)
бухгалтерського обліку І "Звітний звіт про фінансову звітність"

Найменування Трипівний цех перуниш копалин С.Пасічна ПрАТ «Івано-Франківськ-енергетик» Дата (рік, місяць, число) _____
 Територія ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА за ЄДРПОУ _____
 Організаційно-правова форма господарювання Товариство з додатковою відповідальністю за КОАТУУ _____
 Вид економічної діяльності Добування піску, гравію, глини і каоліну за КОПФГ _____
 Середня кількість працівників 52 за КВЕД _____
 Адреса, телефон вулиця Добуша, буд. 1Б, с. ПАСІЧНА, НАДВІРНЯНСЬКИЙ РАЙОН, ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА 79608
обл., 78432

КОДІ		
2021	01	01
00292573		
2624010100		
100		

Одиниця виміру: тис. грн. без десятичного знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма №2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)

Складено (робити позначку "х" у відповідній клітинці):
 за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку
 за міжнародними стандартами фінансової звітності

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
 на 31 грудня 2020 р.

Форма №1 Код за ДКУД 1801003

АКТИВ	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
Необоротні активи	1000	192	190
Нематеріальні активи			
первісна вартість	1001	232	232
накопичена амортизація	1002	40	42
Незавершені капітальні інвестиції	1005		
Основні засоби	1010	1759	1689
первісна вартість	1011	2004	2004
знос	1012	(245)	(315)
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції:	1030		
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств			
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	1951	1879
II. Оборотні активи	1100	448	510
Запаси			
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	126	152
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130		
з бюджетом	1135	7	6
у тому числі з податку на прибуток	1136		
з нарахованих доходів	1140		
з внутрішніх розрахунків	1145		

Продовження дод. Е

Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	93	89
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	1123	1246
готівка	1166	66	88
рахунки в банках	1167	1057	1158
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190	240	203
Усього за розділом II	1195	2037	2206
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи	1200	-	
БАЛАНС	1300	3988	4085
ПАСИВ			
	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I	2	3	4
I. Власний капітал	1400	3100	3100
Зареєстрований капітал			
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410		
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	288	352
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	()	()
Усього за розділом I	1495	3388	3452
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	1500		
Відстрочені податкові зобов'язання			
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	1600		
Короткострокові кредити банків			
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими	1610		
товари, роботи, послуги	1615	330	356
розрахунками з бюджетом	1620	77	85
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625	18	27
розрахунками з оплати праці	1630	34	42
одержаними авансами	1635	10	16
із внутрішніх розрахунків	1645		
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	131	107
Усього за розділом III	1695	600	633
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та	1700	-	-
БАЛАНС	1900	3988	4085

6. *Григорук* *Семенів* *Б.В.*

КРАТКЕ АКТОВЕ ПОСВІДЧЕННЯ
ДЛЯ ДОКУМЕНТІВ
№2
06292988
ІНН & ОВН

Підприємство Гірничий комплекс нерудних копалин С.Пасічна ПрАТ «Івано-Франківськцемент»Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за рік 2020 р.

КОД		
2021	01	01
001292375		
2624010100		
100		

Форма №2 КодзаДКУД 1801003

І. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період		За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4	5
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1360		1100
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(980)		(870)
Валовий:	2090	380		230
прибуток				
збиток	2095	()		()
Інші операційні доходи	2120			
Адміністративні витрати	2130	(254)		(122)
Витрати на збут	2150	(48)		(40)
Інші операційні витрати	2180	()		()
Фінансовий результат від операційної діяльності:	2190	78		68
прибуток				
збиток	2195	()		()
Дохід від участі в капіталі	2200			
Інші фінансові доходи	2220			
Інші доходи	2240			
Фінансові витрати	2250	()		()
Втрати від участі в капіталі	2255	()		()
Інші витрати	2270	()		()
Фінансовий результат до оподаткування:	2290	78		68
прибуток				
збиток	2295	()		()
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	14		12
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після	2305			
Чистий фінансовий результат:	2350	64		56
прибуток				
збиток	2355	()		()

Продовження дод. Є

II СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	64	56

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	845	794
Витрати на оплату праці	2505	98	88
Відрахування на соціальні заходи	2510	22	19
Амортизація	2515	70	64
Інші операційні витрати	2520	247	67
Разом	2550	1282	1032

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Додаток Ж

Додаток Ж
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 3 "Визначення витрат до фінансової звітності"

Підприємство **Гриничийіх нерудних копалин С.Пасічна ПрАТ «Івано-Франківськмент»** Дата (рік, місяць, число) **2022 01 01**
 Територія **ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА** за СДРНОУ **60292575**
 Організаційно-правова форма господарювання **Товариство з додатковою відповідальністю** за КОАТУУ **2624010100**
 Вид економічної діяльності **Добування піску, гравію, глини і вапну** за КВЕД **100**
 Є середня класифікація підприємств **1 52**
 Адреса, телефон **вулиця Добування, буд. 1/Б, с. ПАСІЧНА, НАДВІРНЯНСЬКИЙ РАЙОН, ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА 79608**
 обл. **78432**

Однієї копії, тис. грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма №2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)
 Складено і зроблено позначку "х" у відповідній клітинці:
 за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку
 за міжнародними стандартами фінансової звітності

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на **31 грудня 2021** р.

Форма №1 Код за ДКУД **1801003**

АКТИВ	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи	1000	190	188
Нематеріальні активи			
первісна вартість	1001	232	232
накопичена амортизація	1002	42	44
Незавершені капітальні інвестиції	1005		
Основні засоби	1010	1689	1619
первісна вартість	1011	2004	2004
знос	1012	(315)	(385)
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції:	1030		
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств			
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Зідстачені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	1879	1807
II. Оборотні активи	1100	510	353
Запаси			
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	152	265
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за	1130		
виданими авансами			
з бюджетом	1135	6	4
у тому числі з податку на прибуток	1136		
з нарахованих доходів	1140		

Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	89	89
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	1246	790
готівка	1166	88	133
рахунки в банках	1167	1158	657
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190	203	146
Усього за розділом II	1195	2206	164

Продовження дод. Ж

III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
БАЛАНС	1300	4085	3454
ПАСИВ	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
I	2	3	4
I. Власний капітал	1400	3100	2810
Зареєстрований капітал			
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410		
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	352	452
Неоплачений капітал	1425	()	()
Видучений капітал	1430	()	()
Усього за розділом I	1495	3452	326
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	1500		
Відстрочені податкові зобов'язання			
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	7595	-	-
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	1600		
Короткострокові кредити банків			
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	356	96
розрахунками з бюджетом	1620	85	15
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625	27	
розрахунками з оплати праці	1630	42	
одержаними авансами	1635	16	6
із внутрішніх розрахунків	1645		
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	107	
Усього за розділом III	1695	633	19
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами	1700	-	-
БАЛАНС	1900	4085	3454

Додаток 3

Підприємство Гірничийцех нерудних копалин С.Пасічна ПрАТ «Івано-Франківськцемент»

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за рік 2021р.

Форма №2 КодзаДКУД 1801003

І.ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1260	1360
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(910)	(980)
Валовий прибуток	2090	350	380
збиток	2095	()	()
Інші операційні доходи	2120		
Адміністративні витрати	2130	(177)	(254)
Витрати на збут	2150	(39)	(48)
Інші операційні витрати	2180	()	()
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	134	78
збиток	2195	()	()
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220		
Інші доходи	2240		
Фінансові витрати	2250	()	()
Втрати від участі в капіталі	2255	()	()
Інші витрати	2270	(12)	()
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	122	78
збиток	2295	()	()
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	22	14
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після	2305		
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	100	64
збиток	2355	()	()

Продовження дод. 3

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	100	64

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	766	845
Витрати на оплату праці	2505	108	98
Відрахування на соціальні заходи	2510	24	22
Амортизація	2515	72	70
Інші операційні витрати	2520	156	247
Разом	2550	1126	1282

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності"

11. дорозглядає

Головний бухгалтер верховних колегіальних органів ПАТ «Івано-Франківськхім» за ЄДРПОУ

Дата (рік, місяць, число)

КОДИ		
2023	01	01
00242573		
26.340.0100		
100		

Додаток І

Підприємство Гірничийнх нерудних копалин С.Пасічна ПрАТ «Івано-Франківськцемент»

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за рік 2022 р.

Форма №2 КодзаДКУД | 1801003

І.ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	990	1260
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(770)	(910)
Валовий:	2090	220	350
прибуток			
збиток	2095	()	()
Інші операційні доходи	2120		
Адміністративні витрати	2130	(213)	(177)
Витрати на збут	2150	(39)	(39)
Інші операційні витрати	2180	()	()
Фінансовий результат від операційної діяльності:	2190		134
прибуток			
збиток	2195	(32)	()
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220		
Інші доходи	2240		
Фінансові витрати	2250	()	()
Втрати від участі в капіталі	2255	()	()
Інші витрати	2270	(40)	(12)
Фінансовий результат до оподаткування:	2290		122
прибуток			
збиток	2295	(72)	()
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300		22
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після	2305		
Чистий фінансовий результат:	2350		100
прибуток			
збиток	2355	(72)	()

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	(72)	100

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	750	766
Витрати на оплату праці	2505	111	108
Відрахування на соціальні заходи	2510	24	24
Амортизація	2515	82	72
Інші операційні витрати	2520	55	156
Разом	2550	1022	1126

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

[Handwritten signature]

ОКРУГОВИЙ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ОДІЛ
У МІСЦЕВОМУ САМОУПРАВЛІННІ

ДЛЯ ДОКУМЕНТІВ №2

00767588